

675-75
1995

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე
PROCEEDINGS OF THE GEORGIAN
ACADEMY OF SCIENCES
ИЗВЕСТИЯ АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИИ

ეკონომიკის სერია
ECONOMIC SERIES
СЕРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ

ტომი
VOLUME
TOM

3

1995

N 1-2

✓
57

თბილისი * TBILISI * ТБИЛИСИ

სარედაქციო კოლეზია

ვ. პაპავა (მთავარი რედაქტორი), ზ. ადეიშვილი, თ. ბერიძე (სწავლული მდივანი),
ბ. გიორგაძე, ა. გუნია, ა. კურატაშვილი, რ. მითაიშვილი, ი. მესხია, ა. ხილაგაძე,
ვ. ჩანტლაძე, თ. ჩიკვაიძე, ლ. ჩიქავა, ზ. წერეთელი (მთავარი რედაქტორის მოად-
გილე), ბ. ხასია, მ. ჭიბუტი

პასუხისმგებელი მდივანი ი. დემირხანოვა

EDITORIAL BOARD

V.Papava (Editor-in-Chief), V.Advadze, G.Adeishvili, T.Beridze (Scientific Secretary), V.Chantladze, L.Chikava, T.Chikvaidze, M.Djibouti, H.Giorgadze, A.Gunia, B.Khasia, A.Kuratashvili, Y.Meskhia, R.Mitaishvili, N.Paichadze, A.Silagadze, G.Tsereteli (Deputy Editor-in-Chief)

Executive Secretary I.Demirkhanova

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

В.Г.Папавა (главный редактор), В.С.Адвадзе, Г.Г.Адеишвили, Т.А.Беридзе (ученый секретарь), Г.Г.Гиоргадзе, А.Л.Гуния, М.Ч.Джибути, А.А.Кураташвили, Я.Е.Месхия, Р.Л.Митаишвили, Н.Н.Пайчадзе, А.Н.Силагадзе, Б.А.Хасиа, Г.Ш.Церетели (зам. главного редактора), В.Г.Чантладзе, Л.Л.Чикава, Т.Н.Чикваидзе

Ответственный секретарь И.С.Демирханова

P.Gugushvili Institute
of Economics, The Georgian
Academy of Sciences,
14, Kikodze street,
Tbilisi, 380007,
Republic of Georgia
tel:(8832)99-68-53, (8832)99-07-02
Fax: (8832)998-389

Республика Грузия
380007, Тбилиси,
ул.Кикодзе, 14
Институт Экономики
им.П. Гугушвили АН Грузии
тел: (8832)99-68-53, (8832)99-07-02
факс: (8832)998-389

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე
PROCEEDINGS OF THE GEORGIAN
ACADEMY OF SCIENCES
ИЗВЕСТИЯ АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИИ

ეკონომიკის სერია
ECONOMIC SERIES
СЕРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ

ტომი 3, N 1-2
VOLUME 3, N 1-2
TOM 3, N 1-2

ჟურნალი დაარსდა 1992 წლის ოქტომბერში
The journal is established in October, 1992
Журнал основан в октябре 1992 года

გამოდის წელიწადში 4-ჯერ
The journal is published 4 times a year
Выходит 4 раза в год.

თბილისი "მეცნიერება"
TBILISI "METSNIEREBA"
ТБИЛИСИ "МЕЦНИЕРЕБА"

1995

შინაარსი

ა. გრიფიტის შეთანხმებები, ანტიკონკურენტული ქცევა და ერთობლივი კონტროლი ევროსაბჭოს ქვეყნებში	3
ა. გუნია ბაზარი (საბაზრო ურთიერთობები) როგორც ეკონომიკური კატეგორია	18
ჯ. ო'ბრაიენი მარქსისეული სამართლიანი საზოგადოება და მისი კონტრასტები	26
რ. მითაიშვილი ფასების პროგნოზირებისა და სტაბილიზაციის შესახებ	39
წესები ავტორთათვის	50

CONTENTS

A. Griffiths Collusion, Anticompetitive Behaviour and Merger Control: an EC Dimension	3
A. Gunia Market (Market Relations) as an Economic Category	18
J. O'Brien Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection	26
R. Mitaishvili On Forecasting and Stabilizing of Prices	39
Instruction to Authors	50

СОДЕРЖАНИЕ

А. Гриффитс Соглашения, антиконкурентное поведение и совместный контроль в странах ЕС	3
А. Гуниа Рынок (рыночные отношения) как экономическая категория	18
Дж. О'Брайен Марксово справедливое общество и его контрасты	26
Р. Митаишвили О прогнозировании и стабилизации цен	39
Правила для авторов	50

Collusion, Anticompetitive Behaviour and Merger Control: An EC Dimension

Alan Griffiths
Reader in Economics
Anglia Polytechnic University
Cambridge, UK.
Received: July 12, 1994

20759

Summary. The subject of European competition policy has become a favourite area of discussion lately [1],[2] because it has been realised that to enjoy the main benefits from the Single European Act it is essential that competitive forces be free to operate. However, in the real world there are many factors which act as barriers to such a free market. It has always been difficult for individual countries in the EC to develop industrial strategies which can create a dynamic competitive environment within their own economies [3]. It is not surprising therefore, that the EC Directorate General for Competition will have a difficult time trying to make sure that competition has a meaningful Community as well as a national dimension. This article has attempted to show the complexities of the task confronting EC Competition policy in this area.

1. INTRODUCTION

The signing of the Treaty of Rome in 1958 signalled a new era of activity in Europe. Part and parcel of that activity was the need to address the future industrial development of the Community. Relatively rapid economic growth during the 1950's and 1960's resulted in structural changes in all EC countries as the primary sector of their economies contracted and the tertiary sectors expanded. At the same time, the secondary sector, which was composed of the main production industries, was experiencing rapid change as old staple sectors declined and new industrial sectors grew. As a result of these basic trends, each EC country initiated its own industrial policy designed to improve the productive and allocative efficiency of its economy. Productive efficiency involved improving the efficiency of each business unit, often by lowering costs and introducing new technology, while allocative efficiency involved shifting resources from industries which were contracting towards new, expanding industries.

It was natural that each member country of the EC should choose to intervene in its own industrial sectors in a different way to its neighbours. For example, the French government tended to be more directly involved in the industrial strategy of the country while the German state felt that industrial policy should be dictated more by market forces rather than by direct government involvement. As a result of the diversity of attitudes towards industry in the different countries of the Community, no real integrated European industrial policy emerged in the 1960's. Policy makers in Brussels were often preoccupied by other pressing problems such as the

Common Agricultural Policy (CAP). It was therefore no surprise in the 1950's and 1960's that the idea of a European wide industrial policy tended to focus more on the opening up of the internal market by removing various barriers to trade between national states. In 1970 the so called Colonna Report [4] facilitated this policy by urging a more active adoption of various policies designed to unify the internal European market. It encouraged firms to grow to a European scale in order to benefit from various economies of scale and also to speed up the rate at which industries entered new markets. However, this wider European dimension to industrial policy was severely affected by the oil crisis of the 1970's and the world recession of the early 1980's. This often led community states to become more conscious of their own individual industrial problems and it became difficult to initiate many common policies for industry. However, the more prosperous period of the middle to late 1980's saw further moves to develop a common industrial policy.

In 1990 the EC attempted to spell out its most recent attitudes towards a Community approach to Industry in paper entitled 'Industrial Policies in an Open and Competitive Environment' [5]. It stressed that there were five main challenges which European industry had to address if it was to be competitive in the future. First it was essential to create a competitive environment which would allow companies to grow in size and reap economies of scale while at the same time increasing their investment in more research and development. It was hoped that completion of the internal market would help to bring these benefits about. On the other hand it was felt that the growth of large companies should not create monopoly type situations which could result in a less competitive environment. Therefore, the problem was to distinguish between beneficial rationalization on the one hand, and harmful concentration on the other. As well as formulating an efficient policy for industrial competition the paper pointed out the importance of examining more rigorously the financial support given by public authorities of each country to their domestic industry. Such support could create unfair competition and keep inefficient industry alive while at the same time creating problems for the poorer members of the community who were unable to afford to heavily subsidise their industries.

Second, the report indicated that industrial development required a stable economic environment and especially one which encouraged firms to invest in an ever intensifying technological world. To achieve this end, governments would have to devise a fiscal policy to encourage investment and innovation. Third, the report pointed to a need for ensuring a high level of educational and training thus enabling industry to be more flexible and capable of assimilating new ideas and new technologies. Fourth, there was a need to promote economic and social cohesion through the use of the Communities structural funds in order to bring all EC members up to an efficient level of industrial production. Social cohesion and labour flexibility could be achieved in industry only through increasing employee information, consultation and participation in decision making processes. Lastly, continued economic growth could only be sustained by a high level of protection for the environment so that the creation of high

environmental standards should be an essential part of any industrial policy.

The main aim of this article is to investigate the way in which the EC has attempted to tackle the first of the prerequisites for an effective industrial strategy laid down in this 1990 paper. This involves a study of EC competition policy together with a brief analysis of EC attitudes towards subsidies and government owned organizations.

2. MERGERS AND EC INDUSTRY

Statistics on merger activity in the Community is collected by the Directorate General for Competition on a yearly basis with the aim of producing realistic data on mergers which are of particular importance to the competition policy of the Community. The statistics therefore do not cover all mergers but only if the merger involves a company which is one of the leading 1,000 European firms. However, the statistics also include mergers occurring in the top 500 firms worldwide. Table 3 below shows that mergers and acquisitions of large firms in the industrial sector (which comprise three quarters of all mergers) have increased in all three categories i.e. mergers between firms from the same EC country (National), mergers between firms from different EC countries (Community) and mergers between EC and non EC firms (International). Merger activity during the last half of the 1980's was particularly pronounced in the 'Community' and 'International' categories. In 1990 alone the number of Community mergers overtook national mergers and international mergers doubled [6].

Table 1 Mergers and acquisitions of majority holding in the EC industrial sector 1982-1992(%)

Year	National	European Community	International
1982-83	59 (50.5)	38 (32.5)	20 (17.0)
1983-84	101 (65.2)	29 (18.7)	25 (16.1)
1984-85	146 (70.2)	44 (21.2)	18 (8.7)
1985-86	145 (63.7)	52 (23.0)	30 (13.3)
1986-87	211 (69.6)	75 (24.8)	17 (5.6)
1987-88	214 (55.9)	111 (29.0)	58 (15.1)
1988-89	233 (47.4)	197 (40.0)	62 (12.6)
1989-90	241 (38.7)	257 (41.3)	124 (20.0)
1990-91	186 (40.9)	170 (37.4)	99 (10.7)
1991-92	175 (51.0)	119 (34.7)	49 (14.3)

Source. EC Commission: Competition Reports (1988-1992)

However, the recession of the early 1990's has naturally resulted in a fall in merger activity across all categories.

Obviously, if large firms do exit in some industrial sectors of an economy it could lead to a concentration of power in the hands of a few

companies to the detriment of competition. Figures for the degree of industrial concentration in the EC is difficult to obtain but some information about concentration in manufacturing is available. For example, the top five EC manufacturing companies account for 6.8% of the total sales of the manufacturing industry while the top forty European companies account for 23% of the total sales of manufacturing industry [7]. These figures for manufacturing concentration are similar to that of Japan but are much lower than the US, indicating that further concentration may happen in Europe in the near future if they are to follow the US pattern. In some sectors such as Motor Vehicles, Aerospace and Computers, the five largest firms account for more than 60% of that sectors total sales. The motives given for such mergers tend to be rationalization, expansion, and strengthening of market position. Rationalization involves the increasing productivity gains through 'economies of scale' and was the main motive given for mergers in the mid 1980's. However, by the late 1980's the predominant motive behind mergers and acquisitions became the 'strengthening of market position' and 'expansion of output' as a preparation for the intensification of competition after 1992.

3. THE REGULATION OF ANTICOMPETITIVE BEHAVIOUR IN THE EC

Although industrial concentration does not necessarily imply monopoly power, it is nevertheless important to make sure that competition is not stifled and that large firms do not abuse their power. It was obvious that the EC would have to react in some way to the growth of these large powerful companies and the 1980's and early 1990's saw important changes in this respect.

(i) Competition and Articles 85 and 86

Article 3 of the Treaty of Rome explicitly states that the objective of EC competition policy was that of 'ensuring that competition in the Common Market is not distorted'. However, up to 1990, the Treaty only contained two brief rules which applied to the anticompetitive behaviour of firms. Article 85 outlaws collusive agreements between enterprises which result in a restriction of competition i.e. activity which involves price fixing, market sharing or transactions which discriminate against third parties. Firms are asked to notify the Commission of any agreements which are contrary to Article 85, but notification is not compulsory. Article 86 bans firms from 'the abuse of a dominant position' within the Common market. A dominant position refers to the possession of sufficient economic strength to prevent effective competition i.e. where a company has the power to behave 'independently of its competitors, customers and ultimately of its consumers'. It is not illegal to *achieve* a dominant position by gaining a large market share, but it is illegal to *exploit* this situation.

An example of a case which came under Article 85 in 1988 involved three companies in the soft drinks industry. They were Nutrasweet, the world's largest producer of the sweetener *Aspartame*, and Coca Cola and

Pepsicola, the largest and second largest purchasers of sweetener in the EC [8]. In certain clauses in their contracts with Nutrasweet, the two major drinks companies had agreed to purchase all their Community requirements of Aspartame exclusively from Nutrasweet until 1990. This was seen by the Commission as a restrictive practice and it required that the restrictive clauses should be amended so that the two companies would only purchase minimum fixed quantities of Aspartame from Nutrasweet for two years. After this period the companies were free to choose other suppliers for the balance of their requirements thus enabling sweetener companies to enter the market and compete with Nutrasweet.

An example of the abuse of a dominant position under Article 86 was observed in the Tetra Pak decision of July 1988 [9]. Tetra Pak, the largest manufacturer of cartons for liquied foodstuffs in the Community took over Lquipak a small US producer of milk packing machines. At that time, Lquipak had acquired an exclusive licence for a new sterilizing technology from British Technology Group (BTG) and was also developing a machine incorporating this new technology in a cooperative venture with another company, Elopak. Tetra Pak in taking over Lquipak, now owned the exclusive rights to the sterilizing technology and was thus preventing, Elopak, its rival from using the technology. This obviously strengthened Tetra Pak's own dominant position. The Commission felt that this situation was an abuse of a dominant position and faced with decision, Tetra Pak relinquished its exclusive rights to the technology and BTG agreed to allow Elopak to use the new technology.

(ii) EC Mergers policy and Articles 85 and 86

As we have seen above, Articles 85 and 86 were originally introduced in order to investigate cases of unfair competition and were not designed specifically to regulate mergers or potential mergers. However, by 1973 the Commission had developed the principle that mergers could come under Article 86. In the Continental Can case of that year, (in which Continental Can took control of the leading Benelux producer of metal cans through its wholly owned Belgium subsidiary), the European Court of Justice ruled that Article 86 could be used to block a merger that distorted competition. The Court ruled that firms should not be allowed to merge and then behave in a restrictive way as if they had formed a cartel-which was already defined under Article 85 as being potentially against the public interest!

More recently in 1987 the relevance of Article 85 for merger policy was established in the well known Philip Morris Case [10]. In 1981, Philip Morris, the US tobacco and food giant bought a 50% share in Rothmans Tobacco Holdings Ltd from the Rembrandt Group, a South African conglomerate, leaving each with a half share in Rothmans Tobacco Holdings. In turn, this company had a controlling interest in Rothmans International the UK Tobacco giant. This meant that Philip Morris (in conjunction with Rembrandt) could have had significant control over the strategy of its tobacco rival, Rothmans International through a partnership agreement. The Commission concluded that the transfer of shares to Philip Morris did fall under within Article 85(i) since it meant that Philip Morris and Rembrandt could cooperate to jointly control the operation of

Rothmans International. It also seemed that the American and South African companies could agree not to compete with each other in certain countries of the EC thus creating a dominant position for one of them, contrary to Article 86.

As a result of the ruling, Philip Morris gave up its shares in Rothmans Holdings to Rembrandt in exchange for a direct minority shareholding of 24.9% of the voting shares in Rothmans International itself. Meanwhile Rembrandt retained control of Rothmans International (43.7% of the voting shares) through its ownership of Rothmans Tobacco Holdings. However, British American Tobacco (BAT) and R.J.Reynolds the American tobacco company, the original complainants, still felt that Philip Morris had power over Rothmans International its competitor, even though it only had a minority shareholding in the latter. They took their case to the European Court and the courts decision was given in 1987. The Court felt that Philip Morris had not, in fact, tried to influence the commercial behaviour of Rothmans International but that the acquisition of a minority shareholding could still, in theory, be seen as contrary to Articles 85 and 86. It was felt that the minority shareholding could still be enough to allow Philip Morris to have *actual* control over Rothmans International while at the same time increasing its chances of acquiring a majority of shares, and therefore *legal* control at a latter date. Both these situations could affect potential competition between the two companies in the EC market (Art 85). It could also create an abuse of a dominant position if Philip Morris was able to influence the behaviour of Rothmans International through its share purchase (Art 86). This Court ruling thus created problems of uncertainty for those companies wishing to purchase shares in other firms, and thus indirectly, on potential merger activity.

(iii) Merger Control Regulation 1989

Despite the cases noted above, there was no real control of merger activity on a Community level until 1989 despite the fact that a first draft of a proposal for merger regulation had been presented by the Commission to the Council of Ministers as early as July 1973. The onset of a new wave of merger activity in both Europe and abroad, together with the complications of using articles 85 and 86 to control merger activity, lead the then Commissioner, Mr.Peter Sutherland, to press for a clearer set of rules in this area. The culmination of these efforts came with the Merger Control Regulation No 4064/89 of 21 December 1989 which came into operation on September 21 1990 [11].

Under the new EC Merger Control Regulation, a merger or concentration is referred to Commission (i.e. has a Community 'dimension') if:

1) The combined, worldwide turnover of all the undertakings in the proposed concentration is more than ECU 5bn and

2) The aggregate community wide turnover of each of at least two of the undertakings concerned is more than ECU 250m.

However, if each of the undertakings concerned achieve more than two thirds of its aggregate Community turnover *within one and the same*

member state, then such a concentration comes under the jurisdiction of that country's merger policy and not the EC Competition law, regardless of the fact that the two criteria shown above may have been fulfilled.

There are a few other points which should be noted with reference to these laws. First, the definition of turnover is based, on the sales of products or provisions of services after deduction of sales rebates, VAT and other taxes on turnover. Also sales between the undertaking involved in the merger are not included the definition of turnover. Secondly, for financial or credit institutions such as banks or insurance companies, the value of turnover based on sales of products or services is not appropriate. Therefore in the case of banks, turnover is based on certain proportions of their total assets, while for insurance companies, turnover is calculated on the value of gross premiums received.¹ Despite the fact that the calculation of turnover is based on different measures for the industrial and financial sectors, the value limits of ECU 5bn and ECU 250m still apply. Third, the law covers joint ventures as well as mergers. Joint ventures whose object is to coordinate the strategies of undertakings which remain basically independent will not be included under the regulations. However, any joint venture which has operated on a more permanent or lasting basis and which appears to function as an autonomous economic entity, may be investigated under EC competition laws.

To understand the process by which the process is to operate it might be beneficial to trace the EC vetting procedure by reference to Fig.1 below. If a merger between two or more companies is envisaged, the first question to ask is whether it comes under the EC turnover criteria i.e. whether it has a community 'dimension' (A). If the answer is 'no' then the merger does not qualify for EC investigation on these grounds. However, the Commission may still intervene in the merger under Articles 85 and 86 of the Treaty of Rome which also deals with competition matters (see above), if the worldwide turnover of the merging firms exceeds ECU 2bn (B). At the same time, mergers who do not qualify under the EC competition laws may be referred to individual countries for scrutiny under their own national laws (C).

If there are no competition problems under Articles 85 and 86 then it is still possible for individual countries to investigate the merger if it affects a 'distinct market' within their country or affects the 'legitimate' interests of the country (D). 'Legitimate interests' include issues involving the public interest and the communication media, while 'distinct market' refers to a threat to local markets. The Commission was pressurised to include such criteria by European countries who were afraid of losing all their autonomy on competition policy to the EC. If there are no problem at this stage the merger will continue (E). However, if there is a problem, the Commission can allow national authorities to deal with the merger or the Commission can take parallel proceedings to try to block it (F). The companies involved in the merger can always challenge the Commission's final decision in the European Court.

If, on the other hand, a merger between two or more companies does fulfil the criteria for EC scrutiny and the answer is therefore 'yes', then the regulations state that the merger should be notified to the Commission not more than one week after the conclusion of the agreement, or the

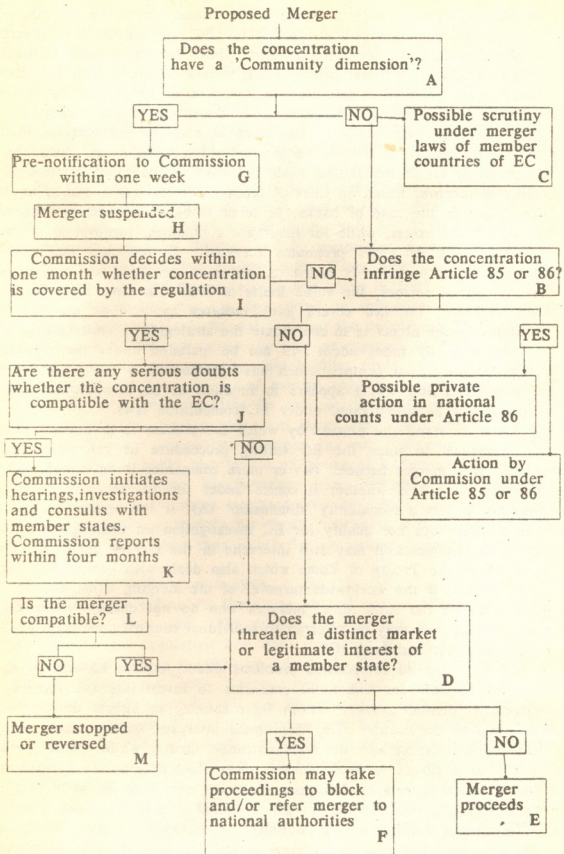

Figure 1: EC merger procedure

announcement of the public bid, or the acquisition of a controlling interest, whichever is the earlier (G). Notification involves supplying an enormous amount of information on special form and a failure to notify or providing incorrect or misleading information can result in a fine of up to ECU 50,000 (35,000). When this is done mergers will be automatically suspended for three weeks (H). This suspension can be extended or waived if the delay can be proved to seriously damage a deal or the individual companies concerned. If companies disregard the automatic suspension period and proceed with the merger they can be fined up to 10% of their aggregate turnover. From the date of the notification, the commission has one month to decide whether a deal is covered by EC regulations and whether the merger is within the regulations (I) and compatible with the competition criteria of the Community (J). If the Commission finds that the concentration is outside its regulations then it still retains the right to use Articles 85 and 86 (B). If however the Commission finds that the concentration is covered by the regulation but that the concentration is compatible with EC rules on competition, then it is up to the member state to intervene on the 'legitimate interest' and 'distinct market' criteria explained above (D).

On the other hand, if serious doubts are raised about the concentration, the Commission will open up formal proceedings which will involve a full investigation, (K). The Commission will have to decide whether the concentration creates or strengthens a dominant position which would impede competition within the EC (L). In the context, impeding effective competition covers the criterion laid down under Article 86 of the Rome Treaty which refers to the abuse of existing dominant positions and impeding effective competition within the common market. 'A concentration which controls 25% of the market share of the EC or part of it is generally regarded as compatible with competition while a market share of over 40% would be likely to be regarded as incompatible'. If the share is between these two then the Commission has to decide whether there is a dominant market position.

If it is decided that the concentration is compatible, i.e. it can proceed, then a member state may still intervene if its 'legitimate interests' are involved or a 'distinct market' within that member state is affected (D). If the concentration has passed all the criterion of the EC competition rules and does not does threaten national interests, the merger proceeds (E). If there is some problem then the Commission can refer the problem to the national authorities of each member countries or take further action to block the merger as seen above (F). Finally, if the concentration is not compatible, the merger may be blocked, or reversed if it has already been completed (M).

(iv) Problems with Merger legislation.

Obviously, there are always difficulties with any new law and this one is no exception. Firstly, the regulation applies only to mergers between companies which have a combined turnover of over ECU 5bn and will, therefore, only cover very large mergers. Since the overwhelming number of mergers which occur are usually under this level, the legislation will miss most of the mergers taking place in smaller member states where

mergers tend to involve smaller companies. Although the turnover thresholds will be reviewed in 1996 with the idea of bringing them down, it could lead to more problems because countries such as Germany and the UK which have well developed merger legislation will not want to transfer more mergers cases, and therefore more power, to the EC.

Secondly, one of the main ideas behind the EC legislation was to have a 'one stop shop' which means that merging companies would be liable to EC or national merger control but not both. However, as seen above, there is the possibility that in certain circumstances, national merger control can override European control on criteria other than competition e.g. the 'legitimate interests' and 'distinct market' criteria, thus creating a confusing potential for a 'two stop shop'.

Thirdly, potential conflict is possible between EC regulations and the merger activity of companies based outside the EC. For example, if the two main EC criteria for concentration or merger are met, then it would give Brussels the authority to vet large mergers between companies whose headquarters are based *outside* the EC (e.g. in the US or Japan) but happen to have sufficient sales in the EC to meet its merger criteria [12]. Much discussion between the EC and other countries outside will be needed on this matter because it is unlikely that countries such as the US and Japan would take kindly to the EC investigating their national companies.

Fourthly, there is a danger that EC competition policy may find itself prey to a conflict of national interests. We noted above that in theory the main criterion upon which the EC merger policy is based is whether a merger is anticompetitive. In practice however, there may be a problem with this assumption. For example, the Commission's Competition Directorate can only launch merger investigations and does not have the final say in competition cases. This decision belongs to the seventeen commissioners, and although they are under oath not to let their own national feelings enter into any decisions, it is possible that the commissioners could be swayed by their own national feelings in such decisions.

Even since the beginning of 1988 there have been many oases of merger and acquisitions activity which have cast some light on the future success of the EC Competition policy. For example in February 1988, Sir Leon Brittan the Commissioner wanted to challenge the take over of Van Nelle by Douwe Egberts [13] both Dutch coffee companies (although Douwe Egberts was itself owned by Sara Lee the US food company) because the combined companies would control 70% of the Benelux market for coffee. This action would have come under Article 85 of the Treaty of Rome which has the power to stop mergers that restrict competition in the EC market. However, Sir Leon's challenge was frustrated but Mr. Frans Andriesson the Dutch commissioner. He argued that the EC has power to deal with such cases only if it affects the Common Market or a 'substantial' part of it. Since the Benelux market did not amount to a 'substantial' part of the Common Market then he concluded that the EC had no power under Article 85. Eventually, in November 1990, Sir Leon was outvoted by the other commissioners and the merger was allowed through. This type of problem which, in this case, involved Article 85,

could also occur under the new EC merger legislation because this also has to have the agreement of all seventeen commissioners before a merger decision can be blocked. Because of this sort of problem, some people have suggested that there should be a separate authority outside the Commission itself to vet merger activity in order to prevent the sort of political influences noted above.

(v) Merger control-case studies

Despite the potential difficulties under the recent EC merger legislation, the new system appeared to be reasonably efficient. For example, over the first nine months of its operation it had scrutinised over 30 deals and three in depth enquiries had been completed. The first enquiry involved various link ups between the subsidiaries of "Fiat" of Italy and those of Alcatel-Alsthom, the French manufacturer of telecom equipment, power stations and trains. The second covered the takeover bid by the Swiss/Swedish company, Tetra Pak for Alfa Laval of Sweden. The third involved the proposed merger between the German companies of Robert Bosch and Varta.

The first of these investigations involved two aspects i.e. the merger between Alcatel, the telecommunications subsidiary of Alcatel-Alsthom, and Teellra, the equivalent subsidiary of Fiat, and also the partial merger of the battery operations of Magneti-Marelli (Fiat) and CEAc (Alcatel-Alsthom). Both mergers were allowed to proceed but only on the condition that the telcom merger should not inhibit competition in the Spanish Telecom industry and that Fiat should reduce its share-holding in the French battery maker, CFEC, from 75% to 10%, in order to prevent the proposed merger creating a dominant battery company in the French market [14].)

This latter decision again illustrates the complicated aspects of the legislation. Martin Bangermann industry commissioner felt that the deal should have been investigated in relation to its effects on competition in the EC as a whole and not merely to the French market. By EC criteria, the battery merger was not necessarily large, but Sir Leon Brittan felt that the merger would have created a dominant market share in France and that Fiat should therefore divest much of the stake it already held in CFEC if it wanted link up with CAEC.

In July 1991 the Commission approved the 1.5 bn bid by Tetra Pak, the maker of cartons and package machinery for Alfa Laval the dairy and food processing equipment company. Originally, the Commission was worried that the merger would create a company which could offer both processing and packaging facilities and equipment, thus creating an integrated monopoly. However, on investigation the Commission decided that the absorption of Alfa Laval by Tetra Pak would not give the company a substantial advantage over its 'non integrated' competitors. It is interesting that the EC merger 'task force' lifted the suspension on the bid in March 1991, thus allowing it to go ahead in advance of formal approval which was given eventually in the summer of 1991 [15].) This showed a particularly flexible attitude by the merger authorities towards procedural rules.

Also, in July 1991, the go ahead was given to the merger of the two German replacement car battery makers, Varta and Robert Bosch, which together supply 40% of the German market. The merger was allowed [16] only after Fiat/Magneti Marelli bought Sonnenschein, a German battery manufacturer, and together with its links with the French company CEAc (see above) meant that there was a powerful potential rival to Robert Bosch and Varta for replacement batteries. The latter two companies now have 25% apiece of the EC market for such batteries.

In January 1991 the European Commission also brought joint ventures within its sphere of control when it gave its decision on what it calls a 'concentrative joint venture'. The joint venture was between Mitsubishi of Japan and Union Carbide of the US in the market for carbon, graphite and related products [17]. Mitsubishi had bought a 50% stake in Union Carbide's carbon business (i.e. the UCAR Carbon Company and its 19 international subsidiaries). The Commission ruled that control of UCAR Carbon Company did not rest with either Mitsubishi or Union Carbide and that neither parents were active in UCAR's market either as a producer or trader. Therefore this joint venture was defined as a 'concentrative joint venture' which is compatible with EC competition policy since it had no significant impact on competition in the Community. This investigation was also the first time that an EC decision involved two non EC companies.

Two recent cases brought to the attention of the Merger Commission show that the Commission is gradually developing a more flexible approach. For example, it began seeing its role as not only to prevent the creation or strengthening of a 'dominant position' by one firm but also in the case where more than one firm was dominating the market i.e. a duopoly or oligopoly situation. For example the projected take over in 1992 or Perrier, the French water by Nestle and the sharing of the French bottled water between Nestle and BSN, was seen to be an abuse of a dominant position. The Commission's ruling was that Nestle should sell some or its water bottling capacity to a suitable third party in order to decrease the dominance of Nestle and BSN in the French market. This was achieved on the 9th June 1993 when Nestle sold some of its capacity to a third company, Castel [18].

Finally, in the Mannesman/Hoesch case of 1992 revealed a novel aspect of the merger control policy. In this case the Commission allowed the establishment of an enterprise which would control a very significant share of a market, because it was clear that the position would only be a temporary one given that Community directives designed to liberalise the market were to enter into force soon after. The problem was that two German firms, Mannesman and Hoescht, had created a joint venture company which controlled 70% of the supply of gas pipelines in the German market. The Commission felt that this was not a significant problem in that the incentives for entry into the market were high because of various factors. These included the fact that a high demand for pipelines existed in Germany and that the Public Procurement Directive of June 1993 would make it easier for foreign firms to bid for government contracts in Germany. Also the fact that competing companies such as Klockner, British Steel and Usinor Socilar were strong enough to enter

this market was another important factor. In other words, the case provided an example that merger policy had begun to take a *dynamic* view of markets i.e. the fact that markets which at present are still national, may be a Community market in the *future* [19].

References

1. Jacquemin A. et. al., *Merger and Competition Policy in the European Community*, 1991.
2. Blackwell; Gardner N., *A guide to UK and European Community Competition Policy*, Macmillan, 1991.
3. Geroski P.A., *European Industrial Policy and Industrial Policy in Europe*, London Business School Working Paper, 1989, No.65, March.
4. Commission of the European Communities, *Industrial Policy in the Community: Mèmorandum from the Commission in the Council*, Brussels, 1970.
5. Commission of the European Communities, *Industrial Policy in an Open and Competitive Environment*, Brussels, COM (90) 556 Final, 1990.
6. Commission of the European Communities, *Twentieth Report on Competition Policy*, Brussels, Table 8, p.43, 1991.
7. Commission of the European Communities, *Horizontal Mergers and Competition Policy in the European Community*, European Economy, No.40, 1989, May, p.40.
8. Commission of the European Communities, *Eighteenth Report on Competition Policy*, Brussels, Ch.2, p.67, 1988.
9. Commission of the European Communities, *Ibid.*, Ch.2, p.79, 1988.
10. Commission of the European Communities, *Seventeenth Report on Competition Policy*, Brussels, Ch.2, pp.93-97, 1987.
11. Commission of the European Communities, *Nineteenth Report on Competition Policy*, Brussels, pp.249-268, 1990.
12. Kellaway I., *Old Game, New Referee*, Financial Times, 1990, March, 26th, p.19.
13. Rice R., *Storm in a Coffee Cup Highlights EC Contest Over Competition*, Financial Times, Monday, December, 10th, 1990.
14. Commission of the European Communities, *Bulletin of the European Communities*, 1991, Vol.24, No.5, p.20.
15. Commission of the European Communities, *Bulletin of the European Communities*, Brussels, 1991, Vol.24, No.7/8, p.23.
16. Commission of the European Communities, *Ibid.*, p.23, 1991.
17. Gardner D., *Brussels Applies EC Merger Rules to Joint Financial Times*, 1991, January, 8th.
18. Montagnon P.(ed), *European Competition Policy*, Pinter Books, p.38, 1990.
19. Dawkins W. & Buchan D., *Electronics Giants Seek Protection*, Financial Times, Tuesday, 1991, April, 13th, p.3.

Endnotes

1. For Credit and other Financial Institutions the definition of Aggregate worldwide turnover is one tenth of total assets, the sum of which is more than ECU 5bn. The Community wide turnover is replaced by, for each bank, one tenth of total assets multiplied by the ratio between loans and advances to credit institutions and customers within the Community; to the total sum of loans and advances to credit institutions and customers (which exceeds ECU 250m).

For insurance undertakings the Aggregate worldwide turnover is replaced by the value of gross premiums written worldwide the sum of which is more than ECU 5 bn. The Community wide turnover is replaced for each insurance undertaking by the value of gross premium written with Community residents. For each of the insurance undertakings, this amount is more than ECU 250m.

შეთანხმებები, ანტიკონკურენციული ქცევა და ერთობლივი კონტროლი ევროსაბჭოს ქვეყნებში

აღენ გარიფთსი

კემბრიჯის პოლიტექნიკური უნივერსიტეტი
 ინგლისი

რეზიუმე. ევროსაბჭოს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა (მისი გატარების საჭიროების საკითხი შედარებით გვიან წამოიჭრა [1], [2].) მოწოდებულია განახორციელოს კონკურენციის თავისუფლების შესახებ ევროპული აქტის უპირატესობანი. რადგან მსოფლიოში თავისუფალი ბაზრის შემზღუდავი უამრავი ფაქტორი არსებობს, ევროსაბჭოს შემადგენელ ქვეყნებშიც კი ყოველთვის გაძნელებული იყო ისეთი სამრეწველო სტრატეგიის გატარება, რომელიც ეროვნული ეკონომიკისათვის კონკურენციულ გარემოს უზრუნველყოფდა [3]; მით უფრო რთულია ამის გაკეთება ევროსაბჭოს ფარგლებში.

კონკურენციის სფეროში ევროსაბჭოს გენერალური დირექტორატის მონაცემების საფუძველზე სტატიაში ნაჩვენებია ევროსაბჭოს ფარგლებში კონკურენციის მნიშვნელობა.

Соглашения, антиконкурентное поведение и совместный контроль в странах ЕС

Аллен Гриффитс
Политехнический Университет,
Кэмбридж, Англия

20759

Резюме. Вопрос проведения единой антимонопольной политики в странах в ЕС стал в повестку дня относительно недавно [1], [2]. Реализация этой политики призвана воплотить преимущества Европейского Акта ЕС относительно свободной конкуренции. В реальной действительности существовали и существуют целый ряд факторов, противодействующих свободной конкуренции, и поэтому неслучаен тот факт, что для отдельных стран ЕС представляла трудность реализация промышленной стратегии обеспечивающей конкурентную среду внутри их национальных экономик [3]. На основе данных Генерального Директората ЕС в области конкуренции в статье показаны преимущества конкурентного поведения в рамках ЕС.

საქართველოს
ხელნაწილების
სამეცნიერო ბიბლიოთეკა

ბაზარი (საბაზრო ურთიერთობები) როგორც ეკონომიკური კატეგორია

ა. გუნია

380007, თბილისი, ქიქოძის 14

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის

ბ. გუგუშვილის სახელობის

ეკონომიკის ინსტიტუტი

შემოვიდა 1994 წ. 15 მარტს

რეზიუმე. წარმოდგენილ ნაშრომში ბაზარი განხილულია (საბაზრო ურთიერთობები) როგორც საქონლური წარმოების განვითარების ისტორიული და ლოგიკური პროცესის შედეგი. იგი, ისევე როგორც წარმოების სხვა ფაქტორები (საქონელი, ფული, და ა.შ.), წარმოადგენს ეკონომიკურ კატეგორიას.

ბაზარი (საბაზრო ურთიერთობები) წარმოიქმნა საქონლური წარმოების წარმოქმნასთან ერთად, იგი წარმოადგენს მის ორგანულ შემადგენელ ნაწილს და ერთიანობაშია საქონლის წარმოებასა, განაწილებასა, გაცვლასა და მოხმარებასთან.

ბაზრის ცნება ამერიკელი ეკონომისტის ფილიპ კოტლერის აზრით, ღრმად შინაარსიან წიგნში "მარკეტინგის საფუძვლები" ჩამოყალიბებულია ასე: "ბაზარი - საქონლის არსებულ და პოტენციურ მყიდველთა ერთობლიობა"¹.

მოცემულ ფორმულირებაში ჩვენი აზრით, რამდენადაც იზღუდება ბაზრის ეკონომიკური და სოციალური შინაარსი. იგი (ბაზარი) მოწყვეტილია წარმოებისაგან და ამდენად მთლიანად საზოგადოებრივი წარმოებისგანაც. ბაზარი ყოველთვის იყო საქონლის წარმოებასთან, მის განაწილებასთან, გაცვლასა და მოხმარებასთან ერთობლიობაში.

სტატიაში შემოთავაზებულია ბაზრის შინაარსის შემდეგი ფორმულირება: "ბაზარი (საბაზრო ურთიერთობები) არის საქონლის მწარმოებელთა (მეწარმეთა), მის გამსაღებელთა (გამყიდველთა) და როგორც არსებულ, ისე პოტენციურ მყიდველთა ერთობლიობა."

საბაზრო ურთიერთობები წარმოადგენენ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ეკონომიკურ (აგრეთვე სოციალურ) კატეგორიას და განპირობებულია იმით, თუ როგორია მათი ეკონომიკური საფუძველი. ამჟერად, ჩვენ მხედველობაში გვაქვს საბაზრო ურთიერთობათა მექანიზმის ფორმირება საკუთრების მრავალფეროვნების (სახელმწიფო, კოოპერატიული, კერძო და მათი სახესხვაობები) პირობებში. საბაზრო ურთიერ-

1 ფილიპ კოტლერი. "მარკეტინგის საფუძვლები", თბ.1993, გვ.14 (ქართული თარგმანი).

Филип Котлер, "Основы маркетинга", перевод с английского. Москва, изд. "Прогресс", 1990, с. 54.

თობების განხილვისას, ჩვენი აზრით, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა განვსაზღვროთ ცნება იმისა, თუ რა არის ბაზარი.

ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი ფილიპ კოტლერი ფრიად შინაარსიანი წიგნის ავტორი, რომელიც ღრმად განიხილავს მარკეტინგის საფუძვლებს, ბაზრის ცნებას განსაზღვრავს ასე: "ბაზარი ეს არის საქონლის არსებულ და პოტენციურ მყიდველთა ერთობლიობა" (Рынок - совокупность существующих и потенциальных покупателей товара).

აღნიშნული ფორმულირება ჩვენი აზრით, ფრიად შეზღუდულია და ვერ გამოხატავს საბაზრო ურთიერთობათა ძირითად შინაარსს და მის მნიშვნელობას ეკონომიკურ (და არამარტო ეკონომიკურ, არამედ სოციალურ) ურთიერთობებში².

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ბაზარს (საბაზრო ურთიერთობებს) მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. ეს ურთიერთობები ჩაისახა მაშინ, როდესაც ადამიანთა შორის (საქონლის) მწარმოებელსა და მათ მომხმარებლებს (შორის) დაიწყო ე.წ. ზედმეტი პროდუქტის (რაც ზედმეტი იყო საკუთარ მოთხოვნილებათა და ეკონომიკური შედეგის) გაცვლა სხვა, მისთვის საჭირო პროდუქტზე. ე. ი. როდესაც დაიწყო აღნიშნული ზედმეტი პროდუქტის წარმოება (შექმნა) გასაცვლელად სხვა, საჭირო პროდუქტის მიღების მიზნით.

აღნიშნული პროცესი თანდათან ვითარდებოდა და ბოლოს მიიღო სახე საქონლისა, ანუ ისეთი ზედმეტი პროდუქტისა, რომელიც სისტემატურად იცვლებოდა ადამიანთა შორის, რომელიც საბოლოოდ გადაიზარდა პროდუქციის (საქონლის) გაცვლაში, არა მარტო სახელმწიფოს შიგატერიტიკრიულ ფარგლებში, არამედ საზღვარგარეთაც, სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის. წარმოიშვა მულტიმომქმედი ეკონომიკური სფერო, წარმოებულმა პროდუქტმა მიიღო საქონლის ხასიათი და გახდა ადამიანთა შორის საქონლის გაცვლის მულტიმომქმედი ფაქტორი.

პირველ ეტაპზე საქონლის გაცვლა დაიწყო უშუალო მწარმოებლის და ამ საქონლის მომხმარებელს შორის, ხოლო შემდგომ, საქონლის წარმოების ზრდასთან ერთად აუცილებელი გახდა შრომის საზოგადოებრივი დანაწილება, ანუ შესაბამისად გამოყოფილიყო ისეთი ეკონომიკური სექტორი, როგორცაა ვაჭრობა, გაჩნდა შუამავალი საქონლის მწარმოებელსა და საქონლის მომხმარებელს შორის.

ჩვენი ძალიან სტრუქტურად ავსახეთ ეს პროცესი მხოლოდ იმით, რომ გავიხსენოთ ეკონომიკის განვითარების ისტორიული და ლოგიკური პროცესები, რომელნიც ახასიათებდნენ მწარმოებლის მიერ მიღებული პროდუქტის გადაზრდას საქონლად.

ამ პროცესმა (ეს იყო უშუალოდ დაკავშირებული შრომის საზოგადოებრივ დანაწილებასთან) გამოიწვია მრავალი, ახალი თვისობრივი ცვლილებები, რომლებმაც მოითხოვეს ეკონომიკის სფეროში გამოყოფილიყვენ როგორც გაცვლის, ისე წარმოების და მოხმარების სფეროები. შესაბამისი ეკონომიკური სექტორები, რომელნიც უზრუნველყოფდნენ წარმოებულ საქონლის მიყვანას მომხმარებელამდე, ანუ მისი საბოლოო დანიშნულების ფუნქციის შესრულებამდე.

ამრიგად, ჩამოყალიბდა სამი ეკონომიკური სექტორი - საქონლის მწარმოებელთა (მეწარმე), საქონლის გამსაღებელთა (გამყიდველი) და მომხმარებ-

2 ბაზრის ცნების განსაზღვრაში არის ჭარბველ მეცნიერ-ეკონომისტთა მიერ შემოთავაზებული ცნებებიც (იხ. როზეტა ასათიანი "მომსახურება და საბაზრო სისტემა", თბ., 1992, გვ. 16, ვლადიმერ პაპაია, რამაზ ახმეტელი, პაატა ლეიაშვილი, ნოდარ ულუმბერაშვილი "საბაზრო ეკონომიკის საფუძვლები", თბ., 1993, გვ. 40.).

ლთა (საქონლის მყიდველი). ხოლო საქონლის რეალიზაციამ, ეს კი ბაზრის მთავარი ფუნქციაა, მიიღო საქონლის მწარმოებლის (მეწარმის), გამსაღებლის (გამყიდველის) და მომხმარებლის (მყიდველის) ერთობლივი ხასიათი.

გამომდინარე საქონლის წარმოების, გასაღების და მოხმარების ერთობლიობიდან, ჩვენი აზრით, საბაზრო ურთიერთობათა ამ სამი, ორგანულად შერწყმული ეკონომიკური ფაქტორის დაშორება ერთმანეთისაგან ბაზრის ცნების განსაზღვრისას როგორც ეკონომიკის საერთოდ, ისე ეკონომიკური მეცნიერების თვალსაზრისით გამართლებული არ იქნება.

ამასთან დაკავშირებით ჩვენ ვთავაზობთ, რომ ბაზრის ცნება განსაზღვრული იყოს შემდეგნაირად:

ბაზარი (საბაზრო ურთიერთობები) არის საქონლის მწარმოებელთა (მეწარმეთა), მის გამსაღებელთა (გამყიდველთა) და როგორც არსებულ, ისე პოტენციურ მყიდველთა (მომხმარებელთა) ერთობლიობა.

ეს სამი ეკონომიკური ფაქტორი ორგანულადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან და წარმოადგენენ იმ ერთობლიობას, რომლის გარეშე შეუძლებელია ეკონომიკური სისტემის არსებობა საერთოდ, კერძოდ კი მისი მუდმივი განვითარება შესაბამისად საზოგადოების განვითარებასთან.

ცხოვრებაში თვით ცნება "ბაზარი" რამდენიმე გაუბრალებულია, ნაკლებად ასახავს ამ პროცესის (მხედველობაშია საქონლის წარმოება, რეალიზაცია და მოხმარება) ეკონომიკურ და სოციალურ არსს (ამისათვის საკმარისია გავეცნოთ მეტწილ ლექსიკონებს, სადაც არის მოცემული ბაზრის განმარტება).

მართალია, პრაქტიკაში, ყოველდღიურ ხმარებაში ცნება "ბაზარი" წარმოგვიდგება როგორც ტერიტორიის (ნებისმიერ დასახლებულ ადგილებში) ნაწილი, სადაც მიმდინარეობს საქონლით ვაჭრობა, მაგრამ ეს არ მეტყველებს იმაზე, რომ ბაზარს, საბაზრო ურთიერთობებს არა აქვთ მეცნიერულად დასაბუთებული და განმარტებული ცნება.

ბაზარმა, საბაზრო ურთიერთობებმა განვითარების უმაღლეს დონეს (თანამედროვე პერიოდში) მიადწია ეკონომიკურად განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში. ფართოდ გაიშალა აღნიშნულ ურთიერთობათა არეალი როგორც შიგნაგადასახლებული, ისე საერთაშორისო (მსოფლიო არეალი). ამ ეკონომიკურ სფეროშიც მოხდა შრომის საზოგადოებრივი დანაწილება, აღმოცენდნენ უშუალოდ საქონლის მწარმოებელ ცენტრებთან შესაბამისი სავაჭრო ცენტრები, ბაზრები. ამასთანავე აღმოცენდნენ სხვადასხვა სახის ბაზრებიც (ოქროსი, სხვა ძვირფასი ლითონებისა და ქვების, ფასიანი ქაღალდების, შრომის და ა.შ.), სადაც საქონლის რეალიზაციას აქვს მათთვის დამახასიათებელი თავისებურებანი, მაგრამ, ჩვენი აზრით, გადაწყვეტი მნიშველობა საბაზრო ურთიერთობებში (ბაზრის ფუნქციონირებაში) ენიჭება ისეთ საქონელს, როგორიცაა საწარმოო საშუალებები და მოხმარების საგნები, ანუ მასობრივი მოხმარების საქონელი. იმაზე თუ როგორ პროპორციებში გამოიხატება მათი შეფარდება როგორც შიგნაგადასახლებულ, ისე საერთაშორისო (მსოფლიო) საბაზრო ურთიერთობებში ბევრად და დამოკიდებული ამა თუ იმ სახელმწიფოს ეკონომიკური სისტემის მდგომარეობა. აღსანიშნავია ისიც, რომ ყველა სახის ბაზარს, გამომდინარე ამ ბაზარზე გამოტანილი საქონლის სახეობიდან, აქვს თავისი სპეციფიკურობა, რომელიც დამახასიათებელია მხოლოდ ამ, განსაკუთრებულ საქონლისათვის. ასე მაგალითად, მოსახლეობისათვის ყველაზე ახლა და მისაწვდომია მასობრივი მოხმარების სასურსათო და სამრეწველო საქონლის ბაზარი. ხოლო საწარმოო დანიშნულებისათვის, საწარმოო დანიშნულების საქონლის ბაზარი.

თავისი სპეციფიკურობით განირჩევიან ძვირფასეულის (ოქროს, ლითონების, ფასიანი ქაღალდების) ბაზრები, შრომის ბაზარი, ინტელექტუალური შრომის შედეგად მიღებული პროდუქციის (საქონლის) ბაზარი და ა.შ. ჩამოთვლილიდან

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ყურადღება გავამახვილოთ მხოლოდ ზოგიერთებზე. მასობრივი მოხმარების საქონლის ბაზრის თავისებურება გამოიხატება იმაში, რომ ჯერ-ერთი აქ, როგორც წესი ხდება მწარმოებლის, გამყიდველის და მომხმარებლის ინტერესების შეტყობა (რამდენად კმაყოფილდება როგორც მომხმარებლის, ისე მწარმოებლის მიერ გამოტანილი და ვაჭრობის შედეგად გასაღებელი საქონლის მოცულობა, ხარისხი, ასორტიმენტი და ა.შ.). ეს ის ეკონომიკური ურთიერთობებია, რომელთაც განსაკუთრებული როლი უკავია წარმოების, წარმოებულ პროდუქციის გასაღების და მათი საბოლოო დანიშნულების (გამოყენების) ეკონომიკური და სოციალური ეფექტიანობის ამაღლებაში. ამიტომ ეს ის სავაჭრო (ეკონომიკური) სფეროა, რომელიც ხელს უწყობს აღნიშნული საქონლის მიწოდებას მასობრივი მომხმარებლისადმი. იგი ყველაზე უფრო ვრცელი და მრავალფეროვანია, მიიცავს როგორც შეგასახელმწიფოებრივ, ისე მსოფლიო ბაზრის ნებისმიერ ტერიტორიას, სადაც არის ადამიანთა დასახლება.

აქ როგორც წესი, ხდება ურთიერთ შეხვედრა მწარმოებლისა, გამსაღებლის (ვაჭრობის) და მომხმარებლის (მყიდველის) და ანგარიშსწორება რეალურად გაყიდულ საქონელზე (ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში ანგარიშსწორება ნაწილობრივ ხდება უნაღდო ანგარიშსწორებითაც), ხოლო ურთიერთობა მეწარმესა და გამსაღებელს (ვაჭარს) შორის გამოიხატება როგორც დადებული ხელშეკრულებების, ისე შეთანხმებების საფუძველზე.

ეს პროცესი კონკრეტულად ხორციელდება საქონლის მწარმოებელსა და საბითუმო და საცალო სავაჭრო ქსელის მფლობელთა შორის, რაც შეეხება საწარმოო საშუალებების ბაზარს, ეს ეკონომიკური სფერო ტერიტორიულად უფრო შეზღუდულია. მაგრამ აქაც საკმაოდ ვრცელადაა გამოყენებული ისეთი სავაჭრო ურთიერთობები, რომელნიც მიღებულია ფართო მოხმარების საქონლის რეალიზაციისათვის. ამავე დროს აქ იყენებენ ურთიერთობების ისეთ ფორმებს, როგორცაა ხელშეკრულებები, შეთანხმებები, დაკვეთები, აგრეთვე შეგასახელმწიფო და საერთაშორისო სასაქონლო იარაღ-გამოფენები, სადაც როგორც საბითუმო, ისე საცალო ვაჭრობის სახით ხდება საწარმოო საშუალებების გაყიდვა.

საერთოდ, ამჟამინდელ საბაზრო ურთიერთობებში დიდი ადგილი უკავია საქონლის, როგორც პირადი მოხმარების, ისე საწარმოო დანიშნულების რეკლამას. ეს ერთ-ერთი არსებითი ფორმა და მეთოდია სავაჭრო (ეკონომიკური) ურთიერთობების გაშლა-გაფართოებისათვის.

როგორც ვხედავთ, ბაზარი არის საქონლის გაცვლის (რეალიზაციის) სფერო და წარმოადგენს ეკონომიკური, ხოლო უფრო ზუსტად საქონლური მეურნეობის კატეგორიას. იგი განასახიერებს როგორც საქონლის მიწოდებას, ისე მის მყიდველობით უნარიანობას როგორც ცალკეული, ისე მრავალსახეობის საქონლის მიხედვით, ხოლო საქონლის რეალიზაცია ტერიტორიულ კრილიში ხდება (მხედველობაშია თავისუფალი ბაზარი) ადგილობრივ (შეგასახელმწიფოებრივ) ანდა საერთაშორისო (მსოფლიო) ბაზარზე.

ბაზრის ინტენსიურ განვითარებას, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, უკავშირებენ კაპიტალიზმის განვითარებას. ამის მაჩვენებელია კაპიტალიზმის განვითარება რუსეთში XIX საუკუნის დამლევს და XX საუკუნის დასაწყისში, როდესაც არსებული სისწრაფით ვითარდებოდა შეგასახელმწიფოებრივი ბაზარი. საქონლის მთელი მასა, რომლითაც ხდება ბაზრის გაჭერება, იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: საწარმოო საშუალებებად და მოხმარების საგნებად. (ამჯერად ჩვენ არ ვეხებით ისეთი საქონლის შექმნას, რომელიც ინტელექტუალური შრომის შედეგია, რადგან მათი გამოყენება ხდება როგორც ერთის, ისე მეორე სახის პროდუქციის წარმოებისათვის).

როგორც ცნობილია, თავისუფალი საქონლური მეურნეობის პირობებში ბაზარზე მოქმედებს კონკურენციის კანონი (ღირებულების კანონი), რომელიც სტო-

ქიურად (მაგრამ ზოგიერთი ეკონომიკური ბერკეტების შეგნებულად გამოყენების პირობებში) არეგულირებს საბაზრო ურთიერთობებს. აქ სისტემატურად ხდება როგორც მწარმოებლის, ისე შესაბამისად გამყიდველის ერთი ჯგუფის გაკოტრება და ბაზრიდან გამოდევნა, ხოლო მეორე ჯგუფის (კონკურენციაში გამარჯვებულთა) აღმოცენება და დამკვიდრება (ეს ფრიად დინამიური, წარმოების მასტომულირებელი ფაქტორია). ასე მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1987 წ. გაკოტრებული იყო 616220 ფირმა, ამავე დროს დაარსებულ იქნა 685600 ახალი კომპანია.

ეს თავისუფალი ბაზრის დამახასიათებელი, კანონიერი მოვლენაა. ჩვენ ამას ხაზს ვუსვამთ იმდენად, რამდენადაც ეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც გავლენას ახდენს მწარმოებლის, გამყიდველის და მყიდველის ერთობლივ ურთიერთობებზე. იცვლება ბაზარზე წარმოდგენილი ეკონომიკური ობიექტების (მათი მეპატრონეების) უნარიანობა. ეკონომიკურად უუნარონი გზას უთმობენ (რასაკვირველია იძულებით) უფრო უნარიანებს, რომელთაც როგორც მომსახურების, საქონლის წარმოების, ისე ხარისხით უფრო მაღალი, მოსახლეობისათვის (წარმოებებისათვის) უფრო მისაღებ დონეზე აქვთ დაყენებული საქმიანობა. კონკურენტული ბრძოლა მიმდინარეობს როგორც შიგნაგანმომწოდებრივ, ისე მსოფლიო (საერთაშორისო) ბაზარზე. ამასთან დაკავშირებით უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შიგნაგანმომწოდებრივ საბაზრო ურთიერთობათა მდგომარეობას. იმას, თუ რა დონეზეა შიგნაგანმომწოდებრივი ბაზრის გაჯერება მრავალსახეობრივი საქალით, როგორია ამ ბაზარზე ჩამოყალიბებული ფასწარმოქმნის სისტემა, რამდენად რენტაბელურია ეს ურთიერთობები, როგორც მწარმოებლისათვის, ისე გამყიდველისათვის, საბროლოდ კი მომხმარებლისათვის. რამდენად უზრუნველყოფილია ეს ურთიერთობები არა მარტო შიგნაგანმომწოდებრივ მოთხოვნისაგან დაკმაყოფილებისათვის და ამავე დროს აქტიური მონაწილეობისათვის საერთაშორისო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი საქონლის გატანისათვის. ეს ის პირობებია, რომელნიც განსაზღვრავენ მოქმედი ეკონომიკური სისტემის, როგორც მწარმოებლურ, ისე მოსახლეობის მიერ საქონელზე მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების უნარიანობას.

ბაზარს განსაკუთრებული ადგილი უკავია ურთიერთობებში ქალაქსა და სოფელს შორის, მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობას შორის. ეს ის რეალური ეკონომიკური ფაქტორია, რომელზედაც ბევრადაა დამოკიდებული მომხმარებლის ცხოვრების დონე, მისი მყიდველობითი უნარი. ამიტომ, რომ ამ ურთიერთობებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ფასწარმოქმნას, როგორც სოფლის მეურნეობის, ისე მრეწველობის პროდუქტებზე. ეს სახალხო მეურნეობის ორი ძირითადი დარგია, რომელთა შეთანაწყობილი საწარმოო ეკონომიკური კავშირები, უპირველეს ყოვლისა ბაზრის საშუალებით ხორციელდება და უაღრესად დიდ გავლენას ახდენს მოსახლეობის მყიდველობით უნარიანობაზე. საერთოდ მის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

ბაზარი მნიშვნელოვანი ფაქტორია არა მარტო ფასწარმოქმნისა, არამედ ინფლაციური მოვლენებისა, იგი ხელს უწყობს როგორც ინფლაციას, მისი ტემპებისა და დონის ზრდას, ისე მის ლიკვიდაციას.

Э Кемпбелл Р.Макконнелл, Стенли Л.Брю, "Экономикс", принципы, проблемы и политика, ч.1, Баку издательство "Азербайджан", 1992, с.29.

ბაზარი აქტიურ გავლენას ახდენს როგორც ეროვნული ფულის ერთეულის ბრუნვის დაჩქარებაზე ისე მის შენელებაზეც. ეს უკანასკნელი დამოკიდებულია ბაზრის საქონლით გაჯერებაზე, რამდენად უფრო უხვადაა გაჯერებული ბაზარი საქონლით, იმდენად უფრო ხშირია ფულის ერთეულის ბრუნვადობა.

სწორედ, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ბაზარზე ხდება საქონლის მწარმოებლის ინდივიდუალური შრომის საზოგადოებრივი ხასიათის აღიარება, ბაზარი ყოველმხრივ ხელს უწყობს მწარმოებლის და მომხმარებლის ესთეტიკური გემოვნების. ამადღობას, მათ სულიერ ზრდას, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებას, საქონლის მწარმოებლის, მისი გამსაღებლის და მომხმარებლის ეკონომიკური ინტერესების ერთობლიობას.

ბაზარი, ეს ის ეკონომიკური სფეროა, სადაც წარმოებული პროდუქცია ღებულობს ახალ ეკონომიკურ და სოციალურ თვისებებს. ეს იმის გამომხატველია, რომ საქონლის წარმოება წარმოადგენს საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ფაქტორს და ღებულობს მწარმოებელთა და მომხმარებელთა ერთობლივი ეკონომიკური ინტერესების გამოხატვის ფუნქციას. საკუთრების მრავალფეროვნების პირობებში ბაზარი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი, ობიექტური ეკონომიკური ფაქტორია, რომელიც საშუალებას იძლევა საკუთრების ყოველმა ფორმამ საბაზრო ურთიერთობათა პროცესში გამოამჟღავნოს მისი ეკონომიკური და სოციალური უნარიანობა კონკურენციის საშუალებით და იმ ეკონომიკური სტიმულების გამოყენებით, რომელიც დაინტერესებს როგორც მწარმოებელს, ისე მომხმარებელს. ამავე დროს საკუთრების არც ერთ ფორმას არ უნდა ჰქონდეს რაიმე ეკონომიკური ან სოციალური უპირატესობა. ეს უპირატესობა ბაზარზე შეიძლება დამტკიცდეს მხოლოდ მათი უნარიანობით - კერძოდ, საქონლის მოცულობით, მისი ხარისხით, მრავალსახეობით და მისაწვდომი ფასებით. ყოველივე ამას ხელს უწყობდეს ჯანსაღი კონკურენცია.

ურთიერთობა ვალუტის ოფიციალურ და საბაზრო კურსს შორის გამომხატველია ბაზრის საქონლით გაჯერებისა და მოსახლეობის მინიმალურ (ან საშუალო) ხელფასს შორის თანაფარდობისა. აქ ჩანს როგორც ერთობლივი ინტერესები, ისე წინააღმდეგობები. ეს პროცესი მართვადია და ექვემდებარება საბაზრო ეკონომიკის კანონების მოქმედებას. იმისდა მიხედვით, თუ როგორაა გაჯერებული ბაზარი საქონლით, როგორია ამ საქონლის ფასი, რომელიც თავისუფალ ბაზარზე დგინდება საქონლის მიწოდების და მოთხოვნის შესაბამისად, რამდენადაა დაცული პრაქტიკები მოსახლეობის შემოსავალსა და ბაზარზე საქონლის ფასებს შორის, იგი უშუალოდ გამოხატავს იმ ურთიერთობებს, რომლებიც აღებულ პერიოდისათვის ასახავს ამ ურთიერთობათა როგორც დადებით, ისე უარყოფით მხარეებს.

სწორედ ამ პირობებშია საჭირო ისეთი ეკონომიკური ხერხების გამოყენება, რომელთაც შეუძლიათ დაარეგულირონ ეს ურთიერთობები. აქ უპირველესი როლი ენიჭება საქონლის წარმოებას, მისი ზრდის რეგულირებას ბაზრის მოთხოვნათა შესაბამისად. ეს ფრიად საჭირო კონიუნქტურული მოთხოვნაა ბაზრის მიერ, რომელშიც განსაკუთრებულ როლს თამაშობს რეკლამა.

ისე, როგორც საქონლის წარმოება არ არსებობს მისი განაწილების, გაცვლისა და მოხმარების გარეშე, ისე ბაზარი არ არსებობს აღნიშნული ეკონომიკური ფაქტორების გარეშე. ეს გაფართოებული აღწარმოების ეკონომიკური კანონია. ამის გარეშე არ არსებობს საზოგადოებრივი წარმოება, ხოლო ბაზარი შობილია საქონლის წარმოების მიერ და წარმოების განვითარების შესაბამისად იზრდებოდა. იგი ყოველთვის ასახავდა და ასახავს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას, როგორც შიგნითადად, ისე საერთაშორისო (მსოფლიო) ბაზარზე. თუ ოდესღაც (მრავალი საუკუნის წინ) ეს ფაქტორები ყველა თავისი სახით არ არსებობდა, ეს მხოლოდ იმის მიზეზი იყო, რომ საზოგადოებრივი წარმოება იმ დროს მხოლოდ ჩანასახ მდგომარეობაში იყო და როგორც საზოგადოებრივი

წარმოებას, ისე საზოგადოებრივ განაწილებას, გაცვლას და მოხმარებას ჯერ კიდევ არ ჰქონდა მუდმივი ხასიათი.

ამიტომ ბაზრის (საბაზრო ურთიერთობების) არსებობა - საზოგადოებრივი წარმოების აღმოცენება - გაფართოების ისტორიული და ლოგიკური შედეგია. საწარმოო ურთიერთობები და საბაზრო ურთიერთობები ორგანულადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან საზოგადოების საერთო ეკონომიკურ ურთიერთობებში, როგორც ეკონომიკური კატეგორიები შესაბამისად ობიექტური ეკონომიკურ კანონების მოქმედებისა.

ასეთი ერთიანობა და კავშირი ქვეყნის ეკონომიკაში, საკმარისია აღინიშნოს იმითაც, რომ ბაზარი არსებით გავლენას ახდენს საქონლის წარმოებაზე მის სტრუქტურაზე, ხარისხზე. ესთეტიკურ გემოვნებაზე და ა.შ. ეს ის კონკრეტული ეკონომიკური ფაქტორია, რომლის ზეგავლენის გარეშე არ ხდება ნებისმიერი საქონლის წარმოება. სწორედ ბაზარია ის ეკონომიკური მექანიზმი, რომელიც ან აჩქარებს, ანდა ანელებს საქონლის წარმოებას იმისდა მიხედვით, თუ როგორ იცვლება საქონელზე მოსახლეობის მოთხოვნილებები, მათი ხარისხის და ასორტიმენტის (ნომენკლატურის) მიხედვით, ეს ეხება როგორც წარმოების საშუალებათა წარმოებას, ისე მასობრივი მოხმარების საგნების წარმოებას.

ბაზარი და მასთან დაკავშირებული რეკლამა, ხშირად გამოდიან, როგორც ახალი სახის საქონლის დანერგვის თაოსნები, რაც აჩქარებს მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დანერგვას წარმოებაში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ბაზარს (საბაზრო ურთიერთობებს) ახასიათებს ჩრდილოვანი მხარეები. ეს განსაკუთრებულად შელავნდება ეკონომიკური კრიზისების, სხვადასხვა არა ეკონომიკური მოვლენების (პოლიტიკური დაპირისპირებები, რომელნიც ლებულობენ ანტაგონისტურ ხასიათს და უღარესად მძიმე გავლენას ახდენენ ეკონომიკაზე, საომარი მდგომარეობა, ბუნებრივი მოვლენები, რომლებიც მნიშვნელოვნად აზიანებენ ეკონომიკას და ა. შ.) გამო.

ჩვენი აზრით, ეს მხარეები, რომელნიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებდნენ და ჯერ კიდევ აყენებენ საქართველოს ეკონომიკას, მოითხოვს ღრმა ანალიზს, შესაბამის განზოგადებას და ღონისძიებების განხორციელებას, რათა შესაძლებლობის ფარგლებში ნეგატიური მოვლენები დაყვანილი იქნენ მინიმუმამდე.

Market (market relations) as an Economic Category

A. Gunia

P. Gugushvili Institute of Economics
of Georgian Academy of Sciences

In the given article the author analyses the market (market relations) as the result of historical and logical process of commodity production development. As other factors of production (goods, money, etc) market is an economic category.

Market relations (market) originated together with the commodity production and is its organic component and together with the production, distribution, exchange and consumption of goods it is a single whole.

In the opinion of the famous american economist Philip Cotler, in his deeply interesting book "Basis of Marketing" market is formulated in the

following way "Market is an aggregate of existing and potential purchasers of goods".

In the given formulation, in our opinion, economic and social substance of market is slightly restricted.

Market touches with production and as well as with social production as a whole. Market always was a single whole with the production of goods, its distribution, exchange and consumption.

The author offers the following formulation of "market" substance. "Market (market relations) is the of producer of goods (entrepreneurs) its sellers (realizers) and existing and potential purchasers".

Рынок (рыночные отношения) как экономическая категория

А.Гуния

Институт экономики им. П.Гугушвили
 Академии наук Грузии

В представленной статье автор рассматривает рынок (рыночные отношения) как результат исторического и логического процесса развития товарного производства и является, как и другие факторы производства (товар, деньги и т.д.) экономической категорией.

Рынок (рыночные отношения) возник с возникновением товарного производства, является его органически составной частью и находится в единстве с производством, распределением, обменом и потреблением товара.

Рынок, по мнению известного американского экономиста Филипа Котлера, в его глубоко содержательной книге "Основы маркетинга" сформулирован так: "Рынок - совокупность существующих и потенциальных покупателей товара"⁴

В данной формулировке по нашему мнению, несколько суживается экономическое и социальное содержание рынка. Он (рынок) отрывается от производства, а равно и от общественного производства в целом. Рынок всегда был в единстве с производством товара, его распределением, обменом и потреблением.

Автор статьи предлагает следующую формулировку содержания "Рынка". "Рынок - (рыночные отношения) - единство производителей товаров (предпринимателей), их продавцов (реализаторов) и существующих, а также потенциальных покупателей".

4 Филип Котлер, "Основы маркетинга", перевод с английского. Москва, изд. "Прогресс", 1990, с. 54.

Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection

John Conway O'Brien
 California State University, Fresno
 5241 N. Maple Avenue
 Fresno, California 93740-0054
 USA

Received October 29, 1993

"For twenty centuries the sum total of evil has not diminished in the world. No paradise, whether divine or revolutionary has been realized. An injustice remains inextricably bound to all suffering, even the most deserved in the eyes of men."

Albert Camus, *L'homme revolte*.

Summary. The imperfections of society to which Karl Marx never tired of alluding were real and abiding. Not all the reasons advanced by him to explain the existence of such imperfections are, however, acceptable in general. The cause or causes of alienation may not reside in the capitalist system. They may reside within man, proof positive of his imperfections. Perhaps proof positive of imperfections that can never be evaded. Such imperfections point to the constancy of human nature. Human nature is constant in its imperfections. It is doubtful if man's nature has improved over the last two thousand years, say. If the horrors of the wars of the twentieth century, particularly the war that raged during the years 1939-45, are to serve as a guide, one would be obliged to say that man's development, from a moral point of view - and what other sort of progress for man is there? - has been retarded. Without such moral improvement the future of mankind looks ominous. The truly human society of Karl Marx cannot be said to be lurking just around the corner. Of course, Marx does not look to such "moral improvement" for the remedy to social ills. At the same time, the remedy for social ills, were such an anodyne to be found, would not necessarily also be the remedy the human condition demands. Yet, Marx sees in the historical process the golden key that unlocks the door to harmony and happiness. When historically the time is ripe, capitalism will yield inevitably to the next process of development, communism. That laws of history exist is quite questionable. The postulation of a particular law of historical development seems to be highly implausible, particularly when one notes the number of laws involved when an apple falls from a tree. "Now for any particular series of events, even an apparently simple one like the fall of an apple from a tree, there is no clear limit to the number of different scientific laws that may be involved - the laws of gravity and mechanics, of wind pressure, of elasticity of twigs, of decay of wood, etc., etc." [1, p.51]. The Marxian view of history as something predetermined, permitting, therefore, prophecy on grand scale, is difficult to accept.

Marx's prophecy regarding the role of the proletariat simply did not come true. With the advent of World War II and the theories of Lord Keynes, capitalism has enjoyed a period of unparalleled stability and prosperity.

The belief of Marx that man, because of his alienated condition invents religion, invents a God to whom he can attribute the noble qualities he himself lacks, does not ring true, is in fact, unconvincing. It is more difficult to believe that man created himself, than that he was created by the goodness of Supreme Being. It is even more difficult to believe that man can create himself anew simply by fomenting strife, rising up in revolt, and finally creating that type of society in which man will be something other than he is at present. It is difficult to believe that man without God is divine.

Moreover, belief in the existence of God may provide a powerful stimulus to those bent on improving the human condition. The human moral project of the Marxists is not necessarily self-validating. Such a project lacks the strong foundation to be found in the Christian affirmation of God. For the Marxist, the truly human society of free and independent men is the ultimate goal. For the Christian, the truly human society is still a proximate goal. Moreover, when and if attained, imperfections would still abound, imperfections sufficiently great to rent the heart. As Camus, with whom we began and with whom we shall now end, says:

Man can master, in himself, everything that should be mastered. He should rectify in creation everything that can be rectified. And after he has done so, children will still die unjustly even in a perfect society. Even by his greatest effort, man can only propose to diminish, arithmetically, the sufferings of the world.

(Continued)

MARX'S TRULY HUMAN SOCIETY

For Marx the aim of society was not, as is true of the capitalist system, the maximization of production and consumption. Marx was not unconcerned about the conquest of poverty, but he was still adamantly opposed to consumption as a supreme end. Marx was mainly concerned with the creation of the type of society to which man could be developed to his full potentiality. The capitalist system, on the other hand, robbed man of his freedom and independence, and made him, in a word, alienated - alienated from all that truly mattered.

Marx's greatest effort to describe his future society, that society in which man because of his newly found freedom is on his way to becoming what he ought to be, is to be found in a manuscript entitled: "Private Property and Communism", one of the *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*. Here in the truly human society where private property has been abolished, man now finds it possible to transcend alienation. "...communism," says Marx, "is the positive expression of the

abolition of private property, and in the first place of universal private property." [3, p.152].

Communism, however, has its stages. In its crude form, it manifest itself in two ways. First of all, it wishes to destroy everything which cannot be owned by everyone as private property. This means it would eliminate talent by force. Secondly, the only and unique goal of human existence is the immediate physical possession of private property. This means the institution is preserved but is extended to all men as the property of society.

The animal form of this general private property is to be seen in the treatment of women. Marriage, according to Marx, is "incontestably a form of *exclusive private property*," and is to be contrasted with the community of women which would develop in this sort of communism. "Just as women are to pass from marriage to universal prostitution, so the whole world of wealth...is to pass from the relation of exclusive marriage with the private owner to the relation of universal prostitution with the community." [3, p.153].

This sort of communism is a negation of man's personality in every sphere. Private property is this negation. For camouflaged greed has taken the form of universal envy and seeks to satisfy itself in a different way from formerly. Envy is directed against wealthier private property and aims to reduce it, to level it down. "Crude communism is only the elimination of such envy and levelling-down on the basis of a preconceived minimum." [3, p.153].

This *phenomenal* form of the infamy of private property representing itself as a form of communism yields to the next and higher stage. Here, communism is still political in nature and the abolition of the state has not yet been fully effected. Private property is still seen in its material non-human form. It has not reached that stage where private property is seen in its subjective form as alienated human labor. The essence of private property is man. This truth remains to be grasped.

Finally, in the positive abolition of private property, and of human self-alienation which is the real appropriation of human nature, the communist society of the future arrives. The naturalists, the humanists, the secular humanists will now have their day. The antagonisms between man and nature, man and man, essence and existence, have been resolved.

Marx's words on this subject, translated from the German by Russian communists, have about them, an air of immortality, the scent of undying prose, and they are the stuff of which irrational fanatics are made:

Communism as the positive transcendence of private property, as human self-estrangement, and therefore as the real appropriation of the human essence by and for man; communism therefore as the complete return of man to himself as a social (i.e., human) being - a return become conscious, and accomplished within the entire wealth of previous development. This communism, as fully-developed naturalism, equals humanism, and as fully-developed humanism equals naturalism; it is the genuine resolution of the conflict between man and nature and between man and man - the true resolution of the strife between existence and essence, between objectification and

self-confirmation, between freedom and necessity, between the individual and the species. Communism is the riddle of history solved, and it knows itself to be this solution. [7, p.102].

The supersession of private property means the severance of man's bonds with religion, the family and the state for these are, after all, only manifestations of the movement of the preceding productive process. Capitalism has been negated; human life has been appropriated. No longer is *society* to be regarded as an abstraction in opposition to the individual. "The individual is the social being." [3, p.158]. There is no difference between individual life and species-life.

Freed at last from the bondage of private property, no longer dependent on the venal capitalist, man is at last able to develop himself into a truly human being. "A being does not regard himself," says Marx, "as independent unless he is his own master, and he is only his own master when he owes his existence to himself. A man who lives by the favour of another considers himself a dependent being." [3, p.165].

So says Marx, communism is not the goal of human development, but simply a means to an end, that of the development of the truly human society, one consisting of free and independent men who have at last realized their human potential. [3, p.167].

Speculation concerning the true form of Marx's future society has arisen because Marx was loathe to describe something which he was as yet unable clearly to foresee. Some of his critics have described his truly human society as one in which alimation has been overcome by the advent of a society of artists engaged in creative production. Eugene Kamenka, an Australian philosopher, rejects their aesthetic conception, although he admits the parallel is apt. The activity of artists is not subordinated to ends outside that activity. Their motives, too, are artistic, for they seek neither fame nor reward. Although in the artistic process man and his material become part of a single process, the activity is not one governed only by aesthetic criteria, but reveals in itself ethical qualities. The exchange between the artists, says Kamenka, and his material:

...come to him not as externally imposed means to a different end, but as part of the very activity which is his 'end'. The fact that this activity is not merely an activity 'governed' by aesthetic 'criteria', but is an activity displaying ethical qualities, an activity which is not merely artistic but also good, comes out in the relations it creates for him with other artists. Insofar as he is an artist, he sees other artists not as hostile competitors, but as men whose work assists and inspires his work, whose artistic motives kindle and continue to strengthen his. [8, pp.110-111].

That Marx's view of Communism is an artistic one is repudiated by Kamenka on the grounds that artists not only display such vicious characteristics as hatred, greed, and envy, but may also subordinate their work to the demands of the market, to popular taste or to the requirements of religion.

The greatest weakness of Marx's vision of the truly human society is his tendency to attribute all the evils of society to society itself. Marx seems to overlook the tensions and conflict which exist within man himself¹. (This view seems to be in accord with Christian teachings on concupiscent²). Men do reveal the existence of internal conflicts, Kamenka says, and:

...they are torn by the struggle of goods and evils within them; they recognize both as part of their nature. Nor is there anything in that nature to show that goods must triumph, that evil will be eradicated. If evils are divisive and unstable, goods can also be destroyed or weakened, either by the operation of natural conditions or by the force of evils. [8, p.114].

For this reasons, concludes Kamenka, Marx has no foundation for his belief in the inevitable arrival of a society devoted wholly and entirely to the good. Among other things, Marx erred "in his belief that evils are the result of 'external' determination and incompatible with the 'truly human' essence of man." [8, p.114].

THE CHIAROSCURO OF PERFECTION

The concept of perfection whenever and whenever it is used by secular humanists is unclear; it is *chiaroscuro*. Much clearer is the teaching of the monotheistic religions to the effect that since God is perfection all his creations are less than perfect, "although *qua* creatures, thus enjoying the divine solicitude and love, they are good, that is perfect, in themselves." [9, p.10]. The conception of perfection in Marxism is *ciaroscuro*.

Although Marx was "extremely reluctant to describe in detail... 'the soul of man under socialism'" [10, p.237], and rejected the classical idea of final perfection, both he and Engels were committed to the idea of a *fresh start* which would carry men if not to perfection then at least to a condition of society which will permit of unlimited improvement." [10, p.238]. If Marx and Engels were unpretentious in their claims, Trotsky was not. "The forms of life will become dynamically aromatic. The average human type will rise to the heights of an Aristotle, a Goethe, or a Marx. And above this ridge new peaks will rise." [11, p.256].

This doctrine of progress for Marxists, utopians and other finds, however, a great stumbling block in the teaching of St. Augustine, who not only gave the post-Roman western world its first great philosophy of history but also advanced the thesis that: "God revealed to Moses and to Christ all truth to be communicated to man and history, and that henceforth there is not new lesson to teach. No progress is to be found in the course of human history, in spite of coming stupendous inventions and discoveries." [9, p.10].

Freud, too, was most skeptical about the possibility of moral progress and the goodness of human nature, believing that man is always a wolf to man. Says he:

...Men are not gentle creatures who want to be loved, and who at

the most can defend themselves if they are attacked; they are, on the contrary, creatures among whose instinctual endowments is to be reckoned a powerful share of aggressiveness. As a result, their neighbour is for them not only a potential helper or sexual object, but also someone who tempts them to satisfy their aggressiveness on him, to exploit his capacity for work without compensation, to use him sexually without his consent, to seize his possessions, to humiliate him, to cause him pain, to torture and to kill him. Homo homini lupus. [12, p.58].

ATHEISM AND THE ABSURDITY OF LIFE

That Marxism holds forth the possibility of a terrestrial paradise, one without God, there is no doubt. Marx is most explicit on this subject. In his essay "On the Jewish Question," he says concerning the rift between Jews and Christians and his solution, the abolition of religion:

As soon as Jew and Christian come to see in their respective religions nothing more than stages in the development of the human mind - snake skins which have been cast off by history, and man as the snake who clothed himself in them - they will no longer find themselves in religious opposition, but in a purely critical, scientific and human relationship. [3, p. 5].

Marx's opposition to religion is also to be inferred from this statement in the same essay: "The state which presupposes religion is not yet a true or actual state." [13, p.7]. Later he says: "The *political* emancipation of the Jew or Christian - of the *religious* man in general - is the *emancipation* of the State from Judaism, Christianity and *religion* in general." [3, p.11]. Marx also considers a state which sees in the Bible its charter, and Christianity its supreme rule, not only one involved in a painful contradiction but also one based on *human rubbish.* [3, p.19]. A state which supports itself on the Bible, says Marx: "can only escape its inner torment by becoming the *myrmidon* of the Catholic Church. In the face of this Church, which asserts that secular power is entirely subordinate to its commands, the state is powerless; powerless the secular power which claims to be the rule of the religious spirit." [3, p.19].

In his Introduction to his *Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right*, Marx expresses his conviction that religion does not make man, that man, on the contrary, makes religion. "*Religious* suffering is at the same time *expression* of real suffering and protest against real suffering. Religion is the sigh of the oppressed creature, the sentiment of a heartless world, and the soul of soulless conditions. It is the *opium* of the people." [3, p.43-44]. Religion was thus created by alienated man, and its demise will occur with the true birth of man in Marx's truly human society.

Alienated human life has given birth to religion; the death of religion, its abolition, will coincide with the true birth of man, with man himself as his own foundation. In effect, then the thought and project

of Marx and the world of which he speaks are placed under the sign of the death of god, the murder of God by men. [14, p.165].

Marx's antipathy to religion is based on his idea that God is non-existent, a figment of man's imagination. Atheism is therefore part of the communist credo. The quest for an alien being above man and nature has no significance for Marx for: "atheism is a *negation of God* and seeks to assert by this negation the *existence of man*," [3, p.167].

The critics of the atheism of Marx are many. Of atheism, itself, says Jacques Maritain with a simple air of finality that appears to tolerate no contradictions:

Atheism, if it could be lived down to its ultimate roots in the will, would disorganise and kill the will metaphysically. It is not by accident, it is by a strictly necessary effect, written in the nature of things, that every absolute experience of atheism, if it is conscientiously and rigorously followed, ends by provoking its psychical dissolution, in suicide. [15, p.33].

In this connexion, Tomas Molnar, writing of the pessimism which overtook humanism at the end of the nineteenth century, says: "Kierkegaard, Dostoevsky, Burckhardt, Nietzsche, Camus, some of them humanists or affiliates of Humanism, were again looking for transcendent roots, although the certainty of not being able ever to find them drove most of these men to black despair." [9, p.37].

In his notable work on the tragedy of secular humanism first concluded in French in 1943 under the title: *Le drame de l'humanisme athee*, Henri de Lubac writes with great candor and conviction:³

Positive humanism, Marxian humanism and that of Nietzsche: the negation on which each of them is based is much more than atheistic in the real sense anti-theistic, more exactly anti-Christian. However hostile they are to each other, their underground or obvious implications are numerous, and having in their rejection of God a common foundation, they also reach analogous ultimate consequences whose most essential effects is the destruction of the human person. [16, p.13].

In pointing to the atheism of Feuerbach, Marx, Comte and Nietzsche, who believed that God had been swept away forever, de Lubac refers us to the views of Dostoevsky on the possible existence of a society based on the negation of God:⁴

Dostojewskij is merely a romantic poet. He brings no system, he offers no sort of solution for the terrible problems which the organization of our social life presents. That is, if one wishes, his weakness. Let us at least appreciate the significance of such an intellectual appearance. It is not true that man, as one sometimes hears it said, cannot organize the earth without God. What is true is that in the final analysis he can only organize it against humanity

without God. Authoritarian humanism is an inhuman humanism. [16,p.15].

Undisturbed by the fact that Dostoevsky is neither philosopher, theologian, not scientist, but simply "a romantic poet", but perhaps believing that wisdom in men of exceptional intellectual gifts is to be heeded and even followed, de Lubac points to the faith of Dostoevsky, a faith eluding the positive atheist expressed in the following words⁵ on the matter of love and immortality:

With regard to Dostoevsky personally, we hear his confession of faith in the exact wording: 'I declare, that the love of humanity without faith in the immortality of the soul, is something unimaginable, incomprehensible, indeed, impossible.' Would one dare to maintain that this condition was for him a pure fancy which had become forever meaningless? [16, p.228].

On reading the works of Marx, the Young Marx, particularly, one cannot fail to be struck by his love of justice, his love of humanity and his moral outrage all directed against those whom he believed responsible for man's alienation. Insofar as he regarded religion as a symptom of man's alienation, and, therefore, denied the existence of God and the immortality of the soul, it seems impossible to imagine a terrestrial paradise. Life would still end badly. Without God there is no hope. De Lubac⁶ sees this vividly. Without God the earth would be in a state of chaos. The most one could expect from the earth would be a prison. In reality the earth is the field in which is preserved the eternal in us. "So is faith in God, which nothing can wrench from man's heart, the only flame which nourishes our hope, human and divine." [16, p.6].

The failure of Camus, among others, to find in God a transcendent being who gave meaning in His absolute values to life, led him to see in atheism a doctrine which reduced life to the absurd.

The sense of the absurd, when one first undertakes to deduce a rule of action from it, makes murder seem a matter of indifference, hence, permissible. If one believes in nothing, if nothing makes sense, if we can assert no value whatsoever, everything is permissible and nothing is important. There is no pro or con; the murderer is neither right or wrong. One is free to smoke the crematory fires or to give one's life to the care of lepers. Wickedness and virtue are just accident or whim. [13, p.13].

Albert Camus may not be right. The truths held, cherished and voiced so eloquently, and not without pathos, by Dostoevsky, when referring to the human condition, may not be demonstrable and therefore unacceptable to the devotees of scientism, and, of course, the votaries of Marxism. But the truths of Marxism, the truths of atheism, are no less undemonstrable.

Endnotes

1. Marx's views on self-alienation are rejected by another critic for the same reason. Says he: "For this is the decisive characteristic of mythic thought, that something by nature interior is apprehended as exterior, that a drama of the inner life of man is experienced and depicted as taking place in the outer world." Robert C. Tucker, *Philosophy and Myth in Karl Marx*, (Cambridge at the University Press, 1872), p.219. Tucker also goes so far as to say that Marx failed to reach a true understanding of the means by which self-alienation might be transcended. "Not moral orientation but escape was the burden of this message. Marx created in Marxism a gospel of transcendence of alienation by other means that those which alone can encompass the end, a solution that evades the solution, a pseudo-solution. As such Marxism was a miscarriage. At best: it was one of the grand aberrations of the human mind on its long and continuing journey toward self-clarification." *Ibid.*, p.242.

2. Some theologians describe concupiscence as "the privation of rectitude in the sense appetite as a result of original sin. In its strict sense... it is the desire of the sense appetite for a sensible good. It is either antecedent or consequent." Francis L. Cunningham, *The Christian Life*, (The Priory Press, Dubuque, Iowa, 1959), p.36. Later on the same author says: "By original other physical miseries of life, culminating at last in death. The disruption of the harmony that reigned among the powers of the soul resulted in a weakness of the will in the face of evil... and a strong desire in the concupiscible appetite for the satisfaction of the senses (the wound of concupiscence)." *Ibid.*, p.198.

3. "Positivistischer, marxistischer und Nietzsche'scher Humanismus: Das Nein, auf das jeder von ihnen sich gründet, ist viel eher als atheistisch im eigentlichen Sinne antitheistisch, genauer gesagt antichristlich. So feind sie einander auch sind, ihre unterirdischen oder offenbaren Verflechtungen sind zahlreich, und wie sie in ihrer Absage an Gott eine gemeinsame Grundlage haben, so kommen sie such zu analogen Endergebnissen, deren wesentlichstes die Zerstörung der menschlichen Person ist."

4. "Dostojewskij ist nur ein Romandichter. Er bringt kein System, er bietet uns keinerlei Lösung für die schrecklichen Probleme, die die Organisation des sozialen Lebens, unserem Jahrhundert stellt. Das ist, wenn man so will, seine Schwache. Würdigen wir wenigstens die Bedeutung einer solchen Geisteserscheinung. Es ist nicht wahr, dass der Mensch, wie man zuweilen sagen hört, die Erde nicht ohne Gott organisieren kann. Der selbstherrliche Humanismus ist ein unmenschlicher Humanismus."

5. "Was Dostojewskij persönlich anlangt, hören wir sein Glaubensbekenntnis im vollen Wortlaut: 'Ich erkläre, dass die Menschenliebe ohne den Glauben an die Unsterblichkeit des Seele etwas Unvorstellbares, Unverständliches, ja Unmögliches ist.' Wird man zu behaupten wagen, dass diese Bedingung für ihn ein reines, für immer gegenstandslos gewordenes Hirngespinnst war?"

6. "Die Erde, die ohne Gott aus einem Chaos höchstens ein Kerker könnte, ist in Wirklichkeit das Feld der Bewährung für das Ewige in uns. So ist der Glaube an Gott, den nichts dem Menschen aus dem Herzen reißen wird, die einzige Flamme, die unsere Hoffnung nährt, menschlich und göttlich."

References

1. Stevenson, Leslie, *Seven Theories of Human Nature*, Clarendon Press, Oxford, 1974.
2. Berdyaev, Nicolas, *The Realm of Spirit and the Realm of Caesar*, Greenwood Press, Westport, Conn., 1975.
3. Bottmore, T.B., *Karl Marx, Early Writings*, C.A.Watts & Co., London, 1963.
4. Tucker, Robert C., *The Marx-Engels Reader*, W.W.Norton and Co., New York, 1962.
5. Maguire, John, *Marx's Paris Writings: An Analysis*, Barnes and Noble, New York, 1973.
6. Marx, Karl and Engels, F., *The German Ideology*, Progress Publishers, Moscow, 1968.
7. Marx, Karl, *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, Foreign Languages Publishing House, Moscow, 1961.
8. Kamenka, Eugene, *The Ethical Foundations of Marxism*, Frederick A. Praeger, New York, 1962.
9. Molnar, Thomas, *Christian Humanism*, Franciscan Herald Press, Chicago, Illinois, 1978.
10. Passmore, John A., *The Perfectibility of Men*, Charles Scribner's Sons, New York, 1970.
11. Trotsky, Leon, *Literature and Revolution*, Russell & Russell, New York, 1957.
12. Freud, Sigmund, *Civilization and Its Discontents*, trans. James Strachey, W.W. Norton and Co., New York, 1961.
13. Camus, Albert, *The Rebel*, trans. A. Bower, Hamilton Ltd., London, 1953.
14. Axelos, Kostas, *Alienation Praxis, and Techne in the Thought of Karl Marx*, trans. Ronald Bruzine, University of Texas Press, Austin, Texas, 1976.
15. Maritain, Jacques, *Moral Philosoph*, Carles Scriber's Sons, New York, 1964.
16. De Lubac, Henri, *Die Tragödie des Humanismus Ohne Gott*, Otto Muller Verlag, Salzburg, 1950.
17. Tucker, Robert C., *Philosophy and Myth in Karl Marx*, Cambridge, at the University Press, 1972.

მარქსიეული სამართლიანი საზოგადოება და მისი კონტრასტები

ჯონ კონვეი ო.ბრაიენი
 კალიფორნიის შტატის უნივერსიტეტი

რეზიუმე. როგორც მარქსი თვლიდა, საზოგადოების არასრულყოფილება რეალური და უცვლელია. მის მიერ წინ წამოწეული, ამ არასრულყოფილების ამხსნელი ყველა მიზეზი დღეისათვის არ არის მისაღები. ასეთი გაუცხოების მიზეზი შეიძლება უნდა ვეძებოთ არა კაპიტალისტურ სისტემაში, არამედ თვით ადამიანის ბუნებაში, რადგან მას უამრავი ნაკლი აქვს და მათ შორის ისეთი ნაკლიც, რომელსაც ვერასოდეს მოიშორებს. ასეთი არასრულყოფილება მიუთითებს ადამიანის ბუნების მუდმივობაზე. საეჭვოა, რომ ადამიანის ბუნება გამოსწორებულიყო ამ ბოლო ორი ათასწლეულის მანძილზე. თუ გავისხენებთ მეოცე საუკუნის ომების საშინელებებს, კერძოდ კი იმ ომისას, რომელიც 1939-1945 წლებში მძვინვარებდა, უნდა დავასკვნათ, რომ ადამიანის განვითარება ზნეობრივი თვალსაზრისით (სხვა რა სახის პროგრესი შეიძლება არსებობდეს) ჩამორჩენილია. ზნეობრივი განვითარების გარეშე კი კაცობრიობის მომავალი შემადარწუნებელია. კარლ მარქსის სამართლიანი საზოგადოება, არ შეიძლება ითქვას, რომ სადღაც კუთხეში იმალება. რასაკვირველია, კარლ მარქსს არ მიაჩნია ასეთი 'მორალური გაუმჯობესება' სოციალური დაავადების წამლად. ამავ დროს ამ დაავადების წამალი, თუ კი ამგვარი ტყვიულდამაყუჩებელი მოინახება, შეიძლება ის არ აღმოჩნდეს, რაც ადამიანს სჭირდება და მანც, მარქსი ისტორიულ პროცესში ხედავს ოქროს გასაღებს, რომელიც ჰარმონიას და ბედნიერებას უღებს კარებს. როცა დრო ისტორიულად მომწიფდება, კაპიტალიზმი აუცილებლად გადაიზრდება განვითარების შემდგომ ხანაში - კომუნალურში. ისტორიის ამ კანონების არსებობა ჯერ კიდევ საკითხავია. ისტორიული განვითარების განსაზღვრული კანონის პოსტულირება სრულიად უსაფუძვლოა. იმ მარტივი შემთხვევისათვისაც კი, როგორიცაა ვაშლის ხიდან ჩაბოვარდნა, შეინიშნება მთელი რიგი კანონების მოქმედება. აქ არ არსებობს მკაფიო შეზღუდვა სხვადასხვა მეცნიერული კანონების რაოდენობაზე, რომლებიც ამ პროცესში მონაწილეობს - მიზიდულობის და მექანიკის კანონები, ქარის წნევის ძალა, რტოთა მოქნილობა, ხის ხრწნადობა და ა. შ. [1, გვ. 51]. გამომდინარე აქედან, მარქსის შეხედულება ისტორიაზე, როგორც რაღაც წინასწარ განსაზღვრულზე, რაც ფართო მასშტაბის წინასწარმეტყველების საშუალებას იძლევა, ძნელად მისაღებია.

მარქსის წინასწარმეტყველება პროლეტარიატის როლის შესახებ, უბრალოდ არ გამართლდა. მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისა და ლორდ კეინის თეორიის გამოკვეყნების შემდეგ კაპიტალიზმი იმყოფება სტაბილურობისა და წარმატების ხანაში.

მარქსის რწმენა, რომ ადამიანი თავისი გაუცხოების გამო იგონებს რელიგიას, ქმნის. ღმერთს, რომელსაც ანიჭებს კეთილშობილურ თვისებებს, რაც თვითონ აკლია, სიმართლეს არ შეეფერება და ფაქტობრივად დაუსაბუთებელია. უფრო ძნელი დასაჯერებელია, რომ ადამიანმა შექმნა თავისი თავი, ვიდრე ის, რომ იგი შექმნა უზენაესმა ღვთაებამ. უფრო მეტად ძნელია ირწმუნო, რომ ადამიანს შეუძლია შექმნას თავისი თავი ხელახლა, უბრალოდ ბრძოლით, აჯანყებით და საბოლოოდ შექმნას საზოგადოების ის ტიპი, რომელშიც ადამიანი იქნება რაღაც სხვა, ვიდრე იგი ამჟამადაა. ძნელია ირწმუნო, რომ ადამიანი უღმერთოდ არის დეითური.

უფრო მეტიც, ღმერთის რწმენამ შეიძლება მისცეს ძლიერი სტიმული მათ, ვინც ცდილობს გააუმჯობესოს ადამიანის ყოფა. მარქსისტების ადამიანური მორალის პროექტი აუცილებელი არაა, რომ იყოს თვითდაამკვიდრებელი. ამგვარ

პროექტს აკლია მყარი საფუძველი, რაც შეიძლება იყოს ღმერთის ქრისტიანული გაგება. მარქსისტისათვის თავისუფალ და დამოუკიდებელ ადამიანთა სამართლიანი საზოგადოება, საბოლოო მიზანია. ქრისტიანისათვის კი სამართლიანი საზოგადოება მხოლოდ უახლოესი მიზანია. უფრო მეტიც, არასრულყოფილება არ დაიძლევა მშინაც, თუ იგი მიიღწევა. როგორც კამიუ ამბობს: "ადამიანს შეუძლია გააუმჯობესოს თავის თავში ყველაფერი, რისი გაუმჯობესებაც შეიძლება, მან უნდა გამოასწოროს ყველაფერი, რისი გამოსწორებაც შეიძლება. მაგრამ ამის შემდეგაც დაიხრებინან ბავშვები უსამართლოდ, თუნდაც სრულყოფილ საზოგადოებაში. მიუხედავად დიდი ძალისხმევისა, ადამიანს შეუძლია მხოლოდ არითმეტიკულად შეამციროს მსოფლიოში ტანჯვა."

Марксово справедливое общество и его контрасты

Джон Конвей О'Брайен
Калифорнийский государственный университет

Резюме. Несовершенства общества, на которые Карл Маркс никогда не уставал ссылаться, были реальны и постоянны. Однако не все доводы, выдвинутые им для объяснения существования этих несовершенств приемлемы в целом. Причина или причины отчуждения возможно находятся не в капиталистической системе. Они могут находиться в самом человеке, в котором уж точно масса несовершенств, возможно и таких несовершенств, от которых никогда нельзя избавиться. Эти несовершенства указывают на постоянство человеческой природы. Весьма сомнительно полагать, что человеческая природа улучшилась, скажем за последние две тысячи лет. Если взять за ориентир ужасы войн двадцатого века, особенно войну 1939-1945 годов, то непременно придется сказать, что развитие человека с моральной точки зрения (и какой еще может быть прогресс в этом?) весьма отстало. Без этого морального улучшения будущее человечества выглядит угрожающе. Нельзя сказать, что по-настоящему человеческое общество Карла Маркса, скрывается где-то за углом. Конечно же, Маркс не смотрит на такое моральное улучшение" как на средство от социальных болезней. В то же самое время, средство, даже если такое болеутоляющее средство будет найдено, не обязательно будет тем средством, в котором и нуждается человеческое состояние.

И тем не менее Маркс видит золотой ключ в историческом процессе, который открывает двери к гармонии и счастью. Когда исторически это время наступит, капитализм непременно перейдет к следующему процессу развития - коммунизму. То, что существуют законы истории, весьма сомнительно. Постулирование определенного закона исторического развития кажется в высшей степени несостоятельным, особенно когда указывают на количество законов, которые действуют, когда яблоко падает с дерева. Сейчас для любой определенной последовательности событий, даже такого очевидного как падение яблока с дерева нет четкого

ограничения в количестве различных научных законов, которые в этом процессе участвуют - законы гравитации и механики, давления ветра, эластичность веточки, гниение дерева, и т.д., и т.п." [1, р.51]. Трудно принять марксистское видение истории как чего-то предрешенного, что позволяет заниматься пророчеством в широком масштабе.

Пророчество Маркса о роли пролетариата просто не сбылось. С началом Второй Мировой Войны и появлением теории лорда Кейнса капитализм находится на этапе несравненной стабильности и процветания.

Вера Маркса в то, что человек создает религию в силу своей отчужденности, создает Бога, которому он может приписать те благородные качества, которых он сам лишен, не соответствует действительности и по сути своей неубедительны. Гораздо сложнее верить в то, что человек создал себя сам, нежели в то, что он был создан благодатью Высшего Существа. Гораздо сложнее верить в то, что человек может создать себя заново просто разжиганием раздора, перерастающего в восстание и в конечном итоге созданием такого общества, в котором человек будет другим, нежели он есть на самом деле. Трудно верить в то, что человек без Бога является божественным.

Более того, вера в существование Бога может дать мощный стимул тем, кто усердно старается улучшить человеческие условия.

Проект человеческой морали марксистов не обязательно является самоутверждением. Такому проекту недостает прочного основания, которое следует искать в Христианском утверждении Бога. Для марксиста, справедливое человеческое общество свободных и независимых людей является конечной целью. Для христианина, справедливое человеческое общество является ближайшей целью. Более того, когда и если это будет достигнуто, то несовершенства все же будут избыловать; несовершенства в довольно большом количестве, чтобы завладеть сердцем. Как говорит Камю, с которого мы начали и которым мы завершаем:

Человек может улучшить в себе все то, что следует улучшить. Ему следует исправить в творении все то, что должно быть исправлено. И после того, как он это сделает последующие поколения все же будут несправедливо страдать даже в совершенном обществе. Даже ценой своих самых сильных усилий человек может всего лишь арифметически уменьшить вселенские страдания.

ფასების პროგნოზირებისა და სტაბილიზაციის შესახებ

რ. მითაიშვილი

თბილისი, ზანდუკელის 16

ეკონომიკის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი

შემოვიდა 1993 წ. 10 დეკემბერს

რეზიუმე. მბრძანებლური ადმინისტრაციული ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდისათვის, ეკონომიკის კრიზისული მდგომარეობისა და ჰიპერინფლაციის პირობებში ნაჩვენებია, რომ შესაძლებელია ამა თუ იმ საქონელზე ფასების პროგნოზირება, ჩვეულებრივი მარტივი რეგრესიის მოდელებით.

ნაშრომში გაანალიზებულია ვალუტის გაუფასურების პროგნოზირების შესაძლებლობა, რისთვისაც გამოყენებულია წრფე, ექსპონენტა და ლოგოსტიკური წირები. დასაბუთებულია, რომ ამ მოდელების გამოყენებით შესაძლებელია მოკლევადიანი პროგნოზების შემუშავება.

აღრიცხვის მოშლის პირობებისათვის შემოთავაზებულია ეკონომიკის დაქვეითების სიდიდის განსაზღვრა ირიბი მეთოდებით, კერძოდ საქმე ეხება რკინიგზაზე გადაზიდვების მოცულობის კავშირს ეროვნულ შემოსავალთან. რკინიგზაზე შესრულებული სამუშაოს მოცულობის კლება პროპორციულად აისახება ეროვნული შემოსავლის შემცირებაში.

ფასების სტაბილიზაციაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მონოპოლისტი საწარმოებისათვის ფასების რეგულირებას - რისთვისაც შემოთავაზებულია ფასის (რენტაბელობის) დაწესების მექანიზმი და ჯარიმების ამოღების პრინციპი.

ფასების პროგნოზირებისათვის აუცილებელია იმ სირთულეთა, რაც შეიძლება, მაქსიმალური გათვალისწინება; რომლებიც დამახასიათებელია ფასწარმოქმნისათვის, განსაკუთრებით მბრძანებლური ადმინისტრაციული ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდისათვის, მით უფრო ეკონომიკის კრიზისული მდგომარეობის დროს.

ფასების ცვლილება გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ შევცვალოთ სამეურნეო ქცევა. ფასების პროგნოზი, როგორც წესი, ემყარება მისი განმსაზღვრელი ფაქტორების მოქმედების გათვალისწინებას. მათგან ძირითადია მოწოდება-მოთხოვნის თანაბარდობა.

კონკრეტულ საქონელზე ფასის პროგნოზისათვის მნიშვნელობას იძენს მარაგის ცვლილების სიდიდე და ამ უკანასკნელის საფუძველზე მისი მოსალოდნელი. დონის დადგენა.

არსებულ პირობებში, და საერთოდ, ძალზე რთულია იმ შემთხვევითი ფაქტორის ზეგავლენის გაზომვა, რომელმაც სხვა თანაბარ პირობებში, შეიძლება არსებითი გავლენა მოახდინოს ფასების დონეზე.

ფასების ასეთი განსაზღვრისას ურთულესი ამოცანაა მოთხოვნის მოცულობის დადგენა, რადგან ის თავად მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული და როგორც წესი, მისი ეგზოგენურ ცვლადად წარმოდგენა პრაქტიკულად შეუძლებელია. მხოლოდ საბირჟო ვაჭრობის დროსაა შესაძლებელი ამა თუ იმ მოთხოვნის მოცულობისა და მოთხოვნის, ფასების ფიქსაცია.

პრაქტიკულად ფიქსაციას ექვემდებარება თავად ფასი და მოწოდების მოცულობები.

თანამედროვე ეკონომიკის მდგომარეობის შესწავლა ადასტურებს, რომ ზემოთ აღნიშნული სიტუაცია და რეალური ვითარება მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. პირველ რიგში საგულისხმოა, რომ ფასების დაწესება მეტწილ საჭონელებზე ლიბერალიზებულია, მაგრამ არის მთელი რიგი პროდუქტისა და მომსახურების სახეობები, რომლების ფასების ლიბერალიზაცია არ განხორციელებულა. მაგალითად, პურზე, ელექტროენერგიაზე, საქალაქო ტრანსპორტზე, კომუნალურ მომსახურებაზე და სხვა ამ სახეობებზე ფასების მკვეთრად, აღმინისტრაციულად გაზრდა ავტომატურად იწვევს სხვა დანარჩენ საჭონელებზე და მომსახურებაზე ფასების ზრდას.

ფასების ლიბერალიზაციის შედეგად 1992 წლის მარტში შესაბამის პერიოდთან შედარებით ფასები 9-ჯერ გაიზარდა, ხოლო რეგულირებული ფასები და ტარიფები დაახლოებით 8-ჯერ. 1992-1993 წლის პირველ ნახევარში საცალო ფასების დინამიკის ამსახველი ცხრილი 1-დან ჩანს, რომ გასული წლის პირველ ნახევარში ფასების საშუალო თვიური ზრდის ტემპი შედარებით მაღალი იყო; განსაკუთრებით სასურსათო საჭონელებზე, - შაქარი - 92%, კარაქი - 48%, ნიორი - 73%, მინერალური წყლები - 58%, ღორის ხორცი - 45%. ფასების გადიდების მაღალი ტემპები ძირითადად გამოიწვია კუპონების გაუფასურებამ, ფაქტობრივად იგი მიმოქცევაში დაუცველად იყო გამოშვებული, სწორედ ამის მიზეზია ის, რომ ხახვზე თვიური ზრდის ტემპმა 140% მიაღწია, კომბოსტოზე - 113%, ხორცზე - 101%, კარტოფილზე 87%; სამაშულო უფილტრო სიგარეტებზე - 90%; ყვერცხზე - 70%, ვერმიშელზე და მაკარონზე - 72% და სხვ. ხორბლის ფქვილზე და კარაქზე ფასების ზრდის ტემპი შემცირდა კიდევ, მაგრამ ეს პროდუქტის მხოლოდ მანეთებზე იყიდებოდა.

ცხრილი 1

ფასების დინამიკა ძირითადი სასაქონლო ჯგუფების მიხედვით 1989-1993 წ.

(*-ით აღნიშნულ გრაფაში ფასები მოცემულია მანეთებში)

პროდუქტის დასახელება	ზომის ერთეული	1992წ იანვარი	1992წ ივნისი	საშუალო თვიური ზრდის ინდექსი 1992წ ივნისიდან	1993წ იანვარი	1993წ ივნისი კუპონი	საშუალო თვიური ზრდის ინდექსი 1993წ ივნისიდან
სასურსათო საჭონელები							
ხორბლის ფქვილი I ხარ.	კგ	3.66	13.00	1.29	120.0	300.0	1.20
მაკარონი	კგ	9.0	13.50	1.08	130.0	2000.0	1.72
ვერმიშელი	კგ	6.5	11.90	1.13	130.0	2000.0	1.73
კარტოფილი	კგ	2.85	8.00	1.23	65.0	1500.0	1.87
კომბოსტო	კგ	1.90	10.00	1.39	18.00	800.0	2.13
ხახვი	კგ	4.19	20.00	1.37	25.0	2000.0	2.40
ნიორი	კგ	6.45	100.00	1.73	300.0	3000.0	1.58
ვაშლი	კგ	5.00	30.00	1.43	50.0	500.0	1.58

მცენარეული ზეთი	ლ	9.14	40.00	1.34	300.0	3500.0	1.63
მსხვილფეხა საქონლის ხორცი	კგ	19.60	85.00	1.34	180.0	6000.0	2.01
ღორის ხორცი	კგ	15.10	100.00	1.45	250.0	8000.0	2.0
კარაჭი	კგ	30.00	210.00	1.48	1200.0	2000.0	1.11
რძე	ლ	6.43	12.00	1.14	75.0	180.0	1.19
ხაჭო	კგ	6.73	36.00	1.39	300.0	600.0	1.15
ყველი	კგ	20.60	96.00	1.36	800.0	5000.0	1.44
კვერცხი	ცალი	0.60	2.50	1.33	21.0	300.0	1.70
შაქარი	კგ	2.10	55.00	1.92	130.0	170.0	1.06
არაყი	0.5 ლ	9.10	85.00	1.56	350.0	2200.0	1.44
სამარკო წითელი ღვინო	0.7ლ	6.80	33.00	1.37	120.0	1300.0	1.61
ორდინალური თეთრი ღვინო	0.7ლ	4.20	14.00	1.27	86.0	860.0	1.58
მინერალური წყალი	0.5ლ	0.40	4.00	1.58	40.0	250.0	1.44
სიგარეტი უფილტრო სამა- მულო	20ც	1.20	5.80	1.37	12.00	300.0	1.90
მსუბუქი მრეწველობის საქონ- ელი							
შარვალი	ცალი				2500	12000*	1.11
ბამბის კაბა	ცალი				800	8000*	1.17
ქალის კოლოტკები	ცალი				70	1500*	1.24
ქალის ფეხსაცმელი გაზაფხულ- შემოდგომის	ცალი				2400	25000	1.18
მამაკაცის შალის დრაფის პალტო	ცალი				4000	80000*	1.31
მამაკაცის ბამბის წინდა	ცალი				50	1200	1.25
ქალის ჩექმა	ცალი				2500	40000*	1.21
ქალის მოდელოური ფეხსაცმელი	ცალი				1500	40000*	1.26
კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო დანიშნულე- ბის საქონელი							
სასადილო მაგიდა	ცალი				800	500000*	1.58
საკერავი მანქანა	ცალი				1500	150000*	1.38

მაგნიტოფონი ერთკასეტიანი	ცა-ლი				1500	90000*	1.34
ვიდეომაგნიტოფონი	ცა-ლი				25000	140000*	1.13
შავ-თეთრი ტელევიზორი	ცა-ლი				12000	150000*	1.41
ფერადი ტელევიზორი	ცა-ლი				15000	250000*	1.41
სკოლის რვეული (12ფურ.)	ცა-ლი				2.5	70	1.26
ტელეტის საპონი	ცა-ლი				12	75*	1.13
სარეცხი საპონი	ცა-ლი				6	160*	1.26
სამგზავრო ტრანსპორტი, საწვავი							
მეტროპოლიტენი	მგზავრი	0.05	0.05	1.0	0.6	5.0	1.16
ტრამვაი, ტროლეიბუსი							
ავტობუსი	მგზავრი	0.05	0.05	1.0	0.5	5.0*	1.18
ბენზინი	მგზავრი	0.40	0.60	1.05	4.0	500*	1.41

საკმაოდ მაღალი ტემპით იზრდებოდა საცალო ფასები მსუბუქი მრეწველობისა და კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო დანიშნულების საქონელზე, რომელიც ძირითადად რუსულ ფულზე იყიდებოდა, ამიტომ ზრდის ტემპი შედარებით ნაკლებია, ვიდრე სასურსათო საქონელზე, მაგრამ აქაც მდგომარეობა მეტად არასახარბიელოა. ასე მაგალითად, სასაბჭოთაო მაგიდაზე ფასების ზრდის ტემპმა თვეში 58% შეადგინა; ტელევიზორებზე 41%; მამაკაცის პალტოზე 31%, ბენზინზე 41%; შედარებით სტაბილური ფასით ხასიათდებოდა საერთო სარგებლობის სამგზავრო ტრანსპორტით მგზავრობა და კომუნალური მომსახურება.

ანალოგიური მდგომარეობაა საბითუმო ფასებშიც. 1 ტ ჭვანახშირის ფასის საშუალო თვიური მატება 33% აღემატებოდა, შესაბამისად აგურზე 41%, სამადნე ელმავალზე 24%, ავტომობილის მისაბმელზე 22%, მინიტრაქტორზე 28% (იხ. ცხრილი 2).

საბჭოთა კავშირის ერთიანი სახალხო მეურნეობრივი კომპლექსიდან საქართველოს გამოსვლამ და ფასწარმოქმნის ლიბერალიზაციამ გამოიწვია რესურსებისა და საქონლის საყოველთაო დეფიციტი, შემცირდა წარმოების ტემპები, გაუფასურდა საწარმოთა ლიკვიდური საშუალებები, მოსახლეობის დანაზოგები, კატასტროფულად დაეცა მოსახლეობის ცხოვრების დონე. გაიზარდა სოციალური დაძაბულობა, გართულდა კრიმინოგენული ვითარება.

ეკონომიკურ ვითარებას რესპუბლიკაში კიდევ უფრო მეტად ართულებდა რუსეთის ხელისუფლების მიერ გატარებული დისკრიმინაციული ღონისძიებები, რის შედეგადაც მთელ რიგ სტრატეგიული დანიშნულების ნედლეულზე - ფერად ლითონებსა და ენერგომატარებლებზე დაწესდა მაღალი საბაჟო გადასახადები, რის შედეგადაც მათი ფასები მსოფლიო ფასებს გაუტოლდა.

რესპუბლიკაში სამომხმარებლო დანიშნულების საქონელზე ფასები ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებთან შედარებით მაღალია. ამიტომ ერთ-ერთი უმთავრესი

სტრატეგიული მიზანი უნდა იყოს ფასების ზრდის ტემპის შეჩერება, რაც მეტად ძნელი მისაღწევია იმის გამო, რომ რესპუბლიკის ეკონომიკის ფუნქციონირებისათვის საჭირო ენერგორესურსები და მარცვლული, რძე და რძის ნაწარმი, ხორცი და ხორცის პროდუქტები, მცენარეული ზეთი და შაქარი ძირითადად საიმპორტო საქონელია და იქ მათზე ფასები მაღალი ტემპით იზრდება.

ცხრილი 2

საბითუმო ფასების დინამიკა 1993 წ. იანვარი-ივნისი

პროდუქტის დასახელება	ზომის ერთეული	1993წ იანვარი	1993წ ივნისი	საშუალო თვიური ზრდის ინდექსი
ჭვანახშირი	ტონა	1355	7000	1.39
ნახშირი კოქსადი	ტონა	3000	14000	1.36
ელმავალი სამადნე	ცალი	602000	1800000	1.24
ავტომობილის მისაბმელი	ცალი	250000	684000	1.22
მოტობლოკი	ცალი	58381	150000	1.21
მინიტრაქტორი	ცალი	122411	437000	1.28
ლითოფონი	ტონა	75000	23000	1.25
ელმავალი მაგისტრალური	ცალი	55000000	90000000	1.10
მაგნიტური გამწვეები	ცალი	900	1500	1.11
ელექტროშემაერთებელი	ცალი	275	429	1.09
აგური სილიკატური	ცალი	5.4	30	1.41
ქსოვილი აბრეშუმის	გრძ.მ	350	450	1.05
ქსოვილი შალის		1600	2180	1.06
კონიაკი	დკლ	2000	4750	1.18
ლუდი	0,5ლ	8.9	150	1.75
სიგარეტი	20ც	30.2	80	1.21

საწვავზე ფასების კატასტროფულმა ზრდამ და მისი მიწოდების არასტაბილურობამ გამოიწვია რესპუბლიკაში მოთხოვნილების მნიშვნელოვანი დაუკმაყოფილებლობა და მთელი რიგი დარგებისა და საწარმოების ხანგრძლივი გაჩერებაც კი.

საქართველოს ეკონომიკური სივრცე მჭიდრო კავშირშია რუსეთისა და დსთ-ს ეკონომიკურ სივრცესთან, მაგალითად, ნავთობპროდუქტებზე ფასების მკვეთრი ზრდა, მიუხედავად იმისა, რომ დსთ ჩვენთან მსოფლიო ფასებით ვაჭრობს, მაშინვე მკვეთრად აისახება ჩვენს ფასებზე, რადგან იქ მანეთი ჯერ კიდევ სწრაფად უფასურდება.

ვინაიდან ეს ფაქტი ეჭვს არ იწვევს, საჭიროა თავად მანეთის გაუფასურების პროგნოზის შემუშავება. როგორც გამოცდილება ცხადყოფს, ის მოკლევადიან პროგნოზს საკმაოდ კარგად ეჭვმდებარება. თუ ეს სწორია, მაშინ შესაძლებელი უნდა იყოს სხვადასხვა სახეობის პროდუქციაზე და მომსახურებაზე ფასების მოკლევადიანი პროგნოზის შემუშავება. ამ დებულებას ქვემოთ ცხრილ 3-ში მოცემული სტატისტიკური მახასიათებლები ადასტურებს.

ცხრილ 3-ში მოცემული ტრენდული მოდელები ასახავენ ფასის დამოკიდებულებას დროსთან, მანეთებში. დროის ერთეული ერთი თვის ტოლია. ცხადია, რომ სტატისტიკური მახასიათებლები დამაკმაყოფილებელია, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ დაკვირვებები ფასებზე მხოლოდ თვეში ერთხელ ტარდებოდა და მოიცავს ინფორმაციას 1992 წლის აპრილიდან 1993 წლის ივნისის ჩათვლით.

ცხრილი 3

ზომიერთ სასურსათო პროდუქტებზე ტრენდული მოდელები და მოდელების სტატისტიკური მახასიათებლები

პროდუქციის დასახელება	ტრენდული მოდელი	კორელაციის კოეფიციენტი	სტატისტიკური შეცდომა
პურის ფქვილი	$y = -30,7 + 16,5t$	0,96	19,3
ბრინჯი	$y = 100,9 + 33,9t$	0,92	62,81
მაკარონი	$y = -48,7 + 21,3t$	0,91	42,27
მშრალი რძე	$y = -124,5 + 65,6t$	0,96	87,3
ძროხის ხორცი	$y = -389,9 + 119,4t$	0,90	261,0
ფრინველის ხორცი	$y = -354,6 + 122,9t$	0,94	88,6
მცენარეული ზეთი	$y = -142,6 + 63,8t$	0,95	92,1
კარაჭი	$y = -948,7 + 138,7t$	0,90	296,2
კვერცი	$y = 10,0 + 3,5t$	0,92	6,8
შაქარი	$y = -85,8 + 43,5t$	0,85	116,2
კარტოფილი	$y = -45,6 + 14,8t$	0,89	33,5
ასანთი	$y = 1,61 + 0,88t$	0,95	1,3

მიღებული შედეგები იმას ადასტურებენ, რომ ფასები ჰიპერინფლაციურ პირობებშიც კი მოკლევადიან პროგნოზს ექვემდებარება.

სტრატეგიული მიზნიდან გამომდინარე, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მთელი რიგი მომენტების გათვალისწინება, კერძოდ, ადგილი ექნება თუ არა მანეთის შემდგომ გაუფასურებას და რა ზომით.

პირველ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ ადგილი ექნება არსებული ეკონომიკური ტენდენციების შენარჩუნებას. ამ მოსაზრების საფუძველზე შემუშავდა სხვადასხვა ტიპის ეკონომეტრიკული მოდელი. ჭეშმით შემოთავაზებულია წრფივი და ექსპონენციალური მოდელები. პირველი მოდელის კორელაციის კოეფიციენტი 0,97 ტოლია, ხოლო მეორეს - 0,98. მოდელებს შემდეგი სახე აქვთ:

$$\bar{y} = -447 + 2,66t,$$

$$y = e^{(3,97 + 0,0057t)}.$$

სადაც y - მანეთის კურსის დოლარის მიმართ, t - დრო (დღეებში).

მეორე მომენტი მდგომარეობს იმაში, რომ უნდა გამოვიდეთ საერთო ეკონომიკური ტენდენციების განვითარების ანალიზიდან, კერძოდ იმის დასაზღვევად, მოსალოდნელია თუ არა მანეთის კურსის სტაბილიზაცია. თუ ეს ასეა, მაშინ სტაბილიზაციის წერტილის მოსაძებნად უნდა გამოვიყენოთ ლოგისტიკური წირის აგების მეთოდი.

ჩვენს მიერ აგებულ წირს შემდეგი სახე აქვს:

$$\bar{y} = 1355 / (1 + 11,81e^{-0,007t}).$$

ლოგისტიკური მოდელიდან ჩანს, მანეთის კურსი დოლარის მიმართ არ შეიძლება 1355 მან-ს აღემატებოდეს, როგორც გაანგარიშებებმა გვიჩვენა 1993 წლის დეკემბერში ერთი დოლარი 1258 მან. ელირება, 1995 წლის იანვარში 1350 მან.

ლოგისტიკური მოდელიდან გამომდინარე, ცხადია, რომ ადგილი უნდა ჰქონდეს მანეთის კურსის სტაბილიზაციას, რაც ფასების ზრდის ტემპის შემცირების საწინდარია. ამიტომ დასადგენია, დამთავრდა თუ არა ეკონომიკის დაქვეითება. ამის შესაძლებლობის ნათელსაყოფად, როდესაც არ არსებობს ინფორმაცია წარმოების მოცულობის დაქვეითებისა და ამ პროცესის განვითარების შესახებ, შესაძლებლად მიგვაჩნია რკინიგზის ტრანსპორტზე ტვირთის დატვირთვისა და გადმოტვირთვის მოცულობების დინამიკის გამოყენება თვეების კრილში, რადგან აქ შედარებით მოწესრიგებულია აღრიცხვა და ეს მაჩვენებლები მჭიდრო კორელაციურ კავშირშია ერთობლივ პროდუქტთან, ეროვნულ შემოსავალთან და საერთოდ სხვა მაკროეკონომიკურ მაჩვენებლებთან.

აღნიშნულის ილუსტრაციას წარმოადგენს:

1. თვეების კრილში რკინიგზის ტრანსპორტზე გადაზიდვების მოცულობების (1990-1993 წწ.) ანალოგი გვიჩვენებს, რომ გადაზიდვების მოცულობების ქვედა ზღვარმა მიაღწია თავის ასიმპტოტას (კორელაციის კოეფიციენტი ციკლორობის გათვალისწინების გარეშე 0,9 ტოლია, რაც საკმაოდ კარგი შედეგია), ე. ი. გადაზიდვების შემდგომი დაქვეითება არ უნდა მოხდეს.

2. გაანგარიშების თანახმად, რკინიგზაზე გადმოტვირთვის მოცულობებსა და ეროვნულ შემოსავალს შორის (შესადარ ფასებში) შემდეგი სახის კავშირი არსებობს

$$\bar{y} = e(6,826 + 0,000054x)$$

სადაც y - ეროვნული შემოსავალია შესადარ ფასებში (მლნ.მანეთი), ხოლო x - ტვირთების გადმოტვირთვის მოცულობა (ათასი ტონა).

კორელაციის კოეფიციენტმა 0,94 შეადგინა.

ამ მოდელების მიხედვით შეიძლება დავასკვნათ, რომ 1992 წელს ეროვნული შემოსავალი 1761,6 მლნ.მან. უდრიდა, რაც 1986 წლის 18,6% შეადგენს.

მიღებულა შემდეგი იმის საფუძველია, რომ ფასების შესახებ ინფორმაციის მწვავე დეფიციტის პირობებში, განსაკუთრებით საბითუმო ფასებზე, ჩავატაროთ პროგნოზი იმ ვარაუდით, რომ პირველ ვარიანტში ფასები მანეთის კურსის პროპორციულად შეიცვლება, ხოლო მეორე ვარიანტის დროს მანეთის კურსის სტაბილიზაციის კვალობაზე ფასები ფულის ემისიის პროპორციულად გაიზარდება. ცხადია, აღნიშნული პროპორცია დამოკიდებული იქნება ინფორმაციის რაოდენობაზე.

I. დასახული სტრატეგიული მიზნის მისაღწევად საჭიროა მთელი რიგი ღონისძიებების გატარება. განვიხილოთ ზოგიერთი მათგანი:

თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის მოდელი გულისხმობს სრულყოფილ კონკურენციას. ამიტომ მასზე გადასვლა მოითხოვს ფასების გაშვებას, ლიბერალიზაციას, რადგან საქართველოში არსებობს თავისუფალი, ოლიგოპოლიური და მონოპოლიური ბაზრები, ამიტომ ამ ორ უკანასკნელზე ფასების დაწესება სახელმწიფოს მიერ მოწესრიგებული უნდა იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში რეცესია გაღრმავდება, ხოლო ფასების ზრდა არ შეჩერდება.

ზღვრული ფიქსირებული ფასების, ფიქსირებული რენტაბელობის ზღვრული დონეების დაწესება რეცესიისა და ჰიპერინფლაციის პირობებში აღრმავებს ამ პროცესებს, ზრდის მოუწესრიგებლობას.

ყოველად დაუმუშავებელია რუსეთის ხელისუფლების მიერ გატარებული ღონისძიებების ჩვენს პირობებზე გადმოტანა, რადგან მათი დადგენილებები ფასების რეგულირების საკითხში ეწინააღმდეგება დებულებას იმის შესახებ, რომ რეცესიისა და ჰიპერინფლაციის პირობებში ფასებისა და რენტაბელობის ფიქსაცია აღრმავებს რეცესიასა და ზრდის მოუწესრიგებლობას, ე. ი. ფიქსირებული რენტაბელობის

ზღვრული დონე სწრაფად ხდება პროდუქციის წარმოების თვითღირებულებაზე ნაკლები (გავისხენით ფიქსირებული ფასები პურზე, საქალაქო ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის ტარიფებზე, ელექტროენერგიაზე და სხვა).

შესაძლებელია ისეთი ეკონომიკური მექანიზმის ფორმირება, რომლის მეშვეობით უზრუნველყოფილი იქნება ფასების იმგვარად დაწესება, რომლის შედეგად მონოპოლისტი მიიღებს რეალიზებული პროდუქციიდან ამონაგებს გარკვეული სიდიდით. ამ უკანასკნელმა კი უნდა უზრუნველყოს (ინფლაციის ტემპის გათვალისწინებით) მონოპოლისტის ფუნქციონირება მინიმალური რენტაბელობით და უზიძვრის მას დივერსიფიკაციისაკენ ან უფრო წვრილ საწარმოებად დაშლისაკენ.

ფასების დაწესების მოდელი არსებული ინფლაციის პირობებში უნდა ითვალისწინებდეს იმ უპიკველ ფაქტს, რომ ბანკის პროცენტი არ შეიძლება ნაკლები იყოს $p+r$, სადაც p - ფასების ზრდის ტემპი (სიჩქარე), ხოლო r მინიმალური სარგებლის განაკვეთია (1, გვ. 113).

ახალი მოძრაი ფიქსირებული ფასების ეკონომიკური მექანიზმის შექმნამ უნდა უზრუნველყოს ფასების იმგვარად დაწესება, რომელიც ითვალისწინებს ნორმალური პირობების რენტაბელობის დონესა და ეკონომიკის კრიზისულ სიტუაციას, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ინფლაციისა და მონოპოლისტისათვის მინიმალურ დასაშვებ რენტაბელობის დონეს ნორმალურ პირობებში.

სიმარტივისათვის მივიღოთ, რომ $M = p$, ე. ი. ფასების ზრდის ტემპი მიმოქცევაში ფულადი ნიშნების რაოდენობის ზრდის ტემპის ტოლია (1, გვ. 597).

მოცემული მომენტისათვის ფიქსირებული რენტაბელობის ზღვრული დონე შეიძლება შემდეგნაირად განისაზღვროს:

$$p_{i,t} = (p_{i,t} x_{i,t} - \sum_{j=1}^n I_{j,t} p_{j,t-1} x_{j,t-1}) / \sum_{j=1}^n I_{j,t} p_{j,t-1} x_{j,t-1}, \quad (1)$$

სადაც

$p_{i,t}$ - ზღვრული ფასია პროდუქცია i -ზე დრო t -ში;

$x_{i,t}$ - მონოპოლისტი საწარმოს მიერ რეალიზებული პროდუქცია i -ს მოცულობა დროში t ;

$I_{j,t}$ - ფასების ზრდის ინდექსი დანახარჯებზე j დრო t -ში;

$$I_{j,t} = p_{j,t} / p_{j,t-1}$$

$p_{j,t-1}$ - ფასი ერთეული დანახარჯების სახეობაზე j დროში $t-1$;

$x_{j,t-1}$ - დანახარჯების სახეობა j -ს მოცულობები დროში $t-1$;

$d_{i,t}$ - მონოპოლისტი საწარმოსათვის დასაშვები რენტაბელობის ზღვრული დონე i პროდუქციაზე დროში t , რომელიც შეიძლება სხვადასხვა მოსაზრებების საფუძველზე დადგინდეს.

(1) მოდელში იგულისხმება, რომ $\|i\| > 1$, ე. ი. ადგილი აქვს ფასების ზრდასა და ინფლაციას. თუ ნებისმიერი $\|i\| = 1$, მაშინ რენტაბელობა ტრადიციული ფორმულით გაიანგარიშება.

ზღვრული ფასი, რომელიც შეიძლება დააწესოს მონოპოლისტმა საწარმოს და ამონაგები, რომ მთლიანად მას დარჩეს (1) ფორმულიდან შემდეგნაირად განისაზღვრება:

$$p_{i,t} = (1 + \alpha_i) \sum_{j=1}^n I_{j,t} p_{j,t-1} x_{j,t-1} / x_{i,t}, \quad \text{ან}$$

$$p_{i,t} = (1 + \alpha_i) \sum_{j=1}^n p_{j,t} x_{j,t-1} / x_{i,t}, \quad (2)$$

სადაც α_i მონოპოლისტი საწარმოს პროდუქცია i -ზე მაქსიმალურად დასაშვები რენტაბელობის დონე ეკონომიკის სტაბილური პირობებისათვის, ე. ი. ნებისმიერი $I_{j,t} = 1$. ცხადია მისი დონე ნებისმიერ დარგში ნებისმიერი მონოპოლისტი

საწარმოსათვის არ უნდა აღემატებოდეს 12 პროცენტს. (მსოფლიო და საბჭოთა კავშირში დარგისათვის ნორმატიული გამოსყიდვის ვადა 8 წელზე ნაკლები არ ყოფილა).

სახელმწიფო ბიუჯეტში, როგორც წესი გადასარიცხი თანხა განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით:

$$\text{ბიუჯ} = (p_{i,t} - p_{i,t}^*) X_{i,t} \quad (3)$$

სადაც $p_{i,t}$ თავისუფალი ფასი პროდუქცია i -ზე დრო t -ში.

განვიხილოთ მაგალითი.

დავუშვათ, რომ გვაქვს თამბაქოს საწარმო, რომელსაც მოცემულ ბაზარზე მონოპოლური მდგომარეობა უკავია, მისი პროდუქციის თვითღირებულებამ 50 მლნ. მან. შეადგინა. დანახარჯების ზრდის ტემპის ინდექსმა კი 1,25, რენტაბელობის დონე ნორმალური პირობებისათვის მივიღეთ 8% ტოლად, ხოლო წარმოების მოცულობა - 1,30 მლნ. კალოფი. კალოფის საბაზრო ფასი 57 მან. ტოლია. (2) ფორმულის თანახმად

$$p_{i,t}^* = (1 + 0,08) 50,0 / 1,3 = 41,5 \text{ მან}$$

ბიუჯეტში გადასარიცხი თანხა შეადგენს (3) ფორმულის თანახმად

$$\text{ბიუჯ} = (57,0 - 41,5) 1,3 = 20,1 \text{ მლნ. მან.}$$

იმისათვის, რომ შემოთავაზებული მოძრავი ზღვრული ფასების დაწესების მეთოდით იყოს რეალიზებული, სოციალურ-ეკონომიკური ინფორმაციის სახელმწიფო კომიტეტმა საწარმოები უნდა უზრუნველყოს პროდუქციაზე და მომსახურებაზე ფასების ზრდის ინდექსით.

II. რესპუბლიკის ეკონომიკის ფუნქციონირებისათვის გადამწყვეტია მისი ენერგორესურსები, სხვადასხვა სახის სტრატეგიული ნედლეულით და ისეთი სპარსებო სასურსათო პროდუქტებით მომარაგება, როგორცაა მარცვლეული, რძე და რძის ნაწარმი, ხორცი და ხორცის ნაწარმი, მცენარეული ზეთი და შაქარი.

არსებობს მოსაზრება, რომ კომერციული სტრუქტურები შეძლებენ ნავთობპროდუქტებით რესპუბლიკაში არსებულ მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, მაგრამ ეს ნაწილობრივად არის სწორი, რადგან ნავთობპროდუქტების შემოტანა მტკიცედ ცენტრალიზებულად უნდა მოხდეს, რაც დღეს უზრუნველყოფს მის დაცვას, სატრანსპორტო ხარჯების შემცირებას, მნიშვნელოვანი ფასდაკლებით შექმნას და უმეტეს შემთხვევაში ეს განხორციელდება სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმების საფუძველზე.

ამჟამად ჩვენი პარტნიორები საწვავის მოწოდებას გარანტირებულად და სტაბილურად ვერ უზრუნველყოფენ. ამიტომ შესაქმნელია ნავთობპროდუქტების შემოტანაში და რეალიზაციაში თავისუფალი კონკურენციის პირობები.

ამიტომ იმპორტი უნდა დაეკისროს არა მარტო კონკრეტულ "ნავთობპროდუქტს" და კერძო სტრუქტურებს, არამედ რამდენიმე მძლავრ უცხოურ ფირმას. საგულისხმოა, რომ აღნიშნული კონკრეტული ინფრასტრუქტურა დამაკმაყოფილებლად განვითარებული, ამიტომ მისი ნაწილი (გასამართი სადგურები) უნდა მიეყიდოს უცხოელებსაც, ან შეიქმნას ერთობლივი საწარმოები. უცხოელი ინვესტორების მიერ განხორციელებული დამატებითი ღონისძიებების შედეგად სისტემის მუშაობა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება, გაქრება მოწოდების არასტაბილურობა და ავტოცისტრუქტურებიდან საწვავის რეალიზაციის მანკიერი პრაქტიკა.

პრაქტიკულად, უცხოელი პარტნიორების მოზიდვის აუცილებლობაზე ისიც მეტყველებს, რომ რუსეთიდან და მანეთის სივრციდან შემოტანილი საწვავის საბითუმო ფასი მსოფლიოს ფასს გაუტოლდა; კერძოდ 1ლ ბენზინის ფასი - 130 მან. მაშინ, როდესაც საერთაშორისო ბირჟებზე მისი შექმნა ბათუმში შემოტანით 15-16 ცენტი ჯდება.

ამ ღონისძიებების შედეგად სახალხო მეურნეობა და მოსახლეობა სტაბილურად მიიღებს სათბობსა და საწვავს და ამიტომ რეცესია მკვეთრად შემცირდება, მიუხედავად იმისა, რომ ფასები მათზე შეიძლება ოდნავ მაღალი იყოს, ადგილი ექნება მათზე ფასების სტაბილურობას.

საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ნავთობპროდუქტებით რესპუბლიკის მომარაგების პრობლემის გადაწყვეტის საქმეში უპირველეს მნიშვნელობას იქნეს თვით კონკრეტული "ნავთობპროდუქტი"-ს პრივატიზება, კერძოდ მისი პოლიდინგად გადაქცევა, ხოლო მასში შემავალი ნავთობბაზების სააქციო საზოგადოებად ფორმირება იმ პირობით, რომ საკონტროლო პაკეტი გარკვეული დროის განმავლობაში სახელმწიფოს დარჩება, ხოლო პოლიდინგი ძირითადად განვითარების სტრატეგიის შემუშავებით, საინვესტიციო პოლიტიკითა და საფინანსო კონტროლით იქნება დაკავებული.

III. არსებული უარყოფითი შედეგების აღმოფხვრა მოითხოვს ანტიინფლაციური ღონისძიებების განხორციელებას. ჯერ ერთი, უნდა გაიზარდოს წარმოების ტემპი, შეწყდეს უთავბოლო საკრედიტო ემისია, მოსახლეობის შრომის ანაზღაურება მკაცრ შესაბამისობაში იქნეს მოყვანილი შრომის ნაყოფიერებასთან.

ძირეულად უნდა შეიცვალოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირების პრინციპები. ამ მიზნით უნდა გამოიყენონ ფ. ჰაიეკის საზოგადოებრივი დანახარჯების რაციონალური შეზღუდვების პრინციპი, ე. ი. საზოგადოებამ ჯერ უნდა განსაზღვროს ბიუჯეტის შემოსავლები (2), ამით საზოგადოების წევრებს საშუალება მიეცემათ წინასწარ განჭვრიტონ მათი საგადასახადო ვალდებულებების მოცულობა და მხოლოდ ამის შემდეგ იწყება ბიუჯეტის ხარჯების ფორმირება.

ფასების სტაბილიზაცია ბევრად არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სწრაფად განხორციელდება სახალხო მეურნეობის სტრუქტურული გარდაქმნა, კერძოდ, საწარმოების აქციონირება, საწარმოთა კონკურსით ან აუქციონზე გაყიდვა, საწარმოთა შორის კონკურენტული პირობების შექმნა და სხვა.

ლიტერატურა

1. Харрис Л. Денежная теория. М.; Прогресс, 1990
2. Hayek F.A. Low, Legislation and Liberty. v. 3 The Political order of Free People. Chicago, 1979

On Forecasting and Stabilizing of Prices

Ramin Mitaishvili

Scientific-Research Institute of Economics

Summary. While transiting from the administrative command base economy into the market economy in the conditions of hyperinflation, there is given the possibility of forecasting prices on different goods using the models of usual, simple regression.

There is analyzed the possibility of forecasting the currency depreciation in this work, for which logistics, exponential curves are used. It is proved, that by using these models it is possible to elaborate the short term forecasting.

In the conditions of lacking calculation, the definition of the amount of the declining economy is offered by the indirect methods. The matter is the connection of the railway transportation to the national income. The declination of the amount of works at the railway is in proportion with the declination of the national income.

Regulation of prices takes special place in the stabilization of prices. That is why the mechanism of ascertaining the prices and principles of taxation is given.

О прогнозировании и стабилизации цен

Рамин Митаишвили

Научно-исследовательский Институт Экономики

Резюме. В переходной период от командно-административной экономик на рыночную, в условиях кризиса и гиперинфляции показано, что прогнозирование цен возможно и с помощью обыкновенных простых регрессионных моделей.

В работе анализируется возможность прогнозирования величины обесценивания валюты. С этой целью используется линейная, экспоненциальная и логистическая кривые. Обосновано, что с помощью этих моделей возможна разработка краткосрочных прогнозов.

В условиях отсутствия должного учета предложено определение величины спада экономики на основе определения взаимосвязи между национальным продуктом и объемом перевозок грузов на железнодорожном транспорте, т.к. показано, что с уменьшением национального дохода падает и объем перевозок на этом виде транспорта.

В стабилизации цен важное место занимает регулирование цен для предприятий монополистов. С этой целью показан механизм установления цен (рентабельности) и принцип изъятия штрафов.

წესები ავტორიტატის

1. ჟურნალში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე: ეკონომიკის სერია, ქვეყნდება ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე, სტატიები რომლებიც შეიცავენ ინფორმაციას თანამედროვე მოწინავე ეკონომიკური მიმართულებების თეორიული და პრაქტიკული კვლევების შედეგების შესახებ. პერიოდულად იბეჭდება რეცენზიები, აგრეთვე იმ კონფერენციების, სხდომებისა და სხვა სამეცნიერო-ორგანიზაციული ღონისძიებების ქრონიკები, რომლებიც რესპუბლიკაში ტარდება.

2. რედაქციაში გამოგზავნილი სტატიის ორიგინალი ხელმოწერილი უნდა იყოს ავტორის მიერ, თანაავტორობის შემთხვევაში კი - ყველა თანაავტორის მიერ, სახელის, გვარის, სამუშაო ადგილის, სამეცნიერო ხარისხის და წოდების, სრული საფოსტო მისამართის, ტელეფონის, ტელეფაქსის, ტელექსის მითითებით.

3. სტატიის მოცულობა, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი, რეზიუმე ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე არ უნდა აღემატებოდეს ნაბეჭდი ტექსტის 24 გვერდს, რომელიც დაბეჭდილია 2 ინტერვალთ. მარცხენა მხარეს დატოვებული უნდა იყოს 4 სმ სივანის მინდორი.

რეზიუმე, გამოყენებული ლიტერატურის სია, ცხრილები და ნახატების მინაწერები სრულდება ცალკე ფურცელზე.

მოკლე მოხსენებების მოცულობა არ უნდა აღემატებოდეს 7 ნაბეჭდ გვერდს.

რედაქციაში სტატიების წარმოდგენა აუცილებელია ორ ეგზემპლარად. ხელნაწერის ყოველი გვერდი, ლიტერატურის სიის ჩათვლით, უნდა იყოს დანომრილი.

4. ილუსტრაციები (ორ ეგზემპლარად) ცალკე უნდა ახლდეს ნაშრომს. ნახაზები და გრაფიკები შესრულებული უნდა იყოს მკაფიოდ ტუშით, კალკაზე ან მილიმეტრიან ჭადალზე. ფანქრით შესრულებული, ტექსტში ჩახაზული, ან ხელნაწერზე დაწებებული ნახაზები არ მიიღება. აუცილებლად უნდა მიეჭკეს ყურადღება აღნიშვნების იდენტურობას ტექსტში და ნახაზზე. ყველა მინაწერი, რომელიც ფრავს ნახაზს უნდა შეიცვალოს ციფრობრივი, ან ასოითი აღნიშვნით, განმარტებები კი ჩამოტანილ იქნეს ნახაზის მინაწერში.

5. ყოველი ილუსტრაციის მეორე მხარეს აღნიშნულ უნდა იყოს მისი რიგობრივი ნომერი და ავტორების გვარები.

6. ფორმულები და განმარტებები თუ ჩაწერილია ხელით უნდა შესრულდეს გარკვევით. ინდექსის ჩაწერისას კარგად უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისგან შტრიხი, ერთიანი და მძიმე. ფორმულების ჩაწერისას კარგად უნდა ჩანდეს განსხვავება დიდ და პატარა ასოებს შორის: თუ 'მათ ერთნაირი მოხაზულობა აქვთ დიდ ასოს ფანქრით უნდა გავუსვათ ხაზი ქვემოდან (მაგ. X). გამსაჯორებით ზუსტად უნდა ჩაწეროს ერთმანეთის მსგავსი ასოები G და g | და i | და n და სხვ).

7. ლიტერატურის დასახელება უნდა მოთავსდეს სტატიის ბოლოს ერთიანი სიის სახით (რეცენზიებში, რომლებიც უნდა გამოქვეყნდეს რუბრიკით კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია ლიტერატურა დასახელებდა გვერდის სწოლით).

წიგნებისათვის უნდა დავიცვათ შემდეგი თანმიმდევრობა: ავტორის გვარი და ინიციალები, წიგნის დასახელება, ტომი, გამოცემის ადგილი, გამოცემლობა, წელი.

საჟურნალო სტატიისათვის - ავტორის გვარი და ინიციალები, სტატიის დასახელება, ჟურნალის დასახელება, წელი, ტომი, ნომერი (გამოშვება).

ლიტერატურის ნომერი სიაში შეესაბამება ტექსტში მათი მოხსენიების რიგს. ტექსტში ლიტერატურის დასახელებისას უნდა აღინიშნოს მისი რიგითი ნომერი (მაგ. [3]). ლიტერატურის სიაში ყოველი წიგნის ბიბლიოგრაფიული აღწერა ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს წიგნის (ჟურნალის) სატიტულო ფურცელს.

8. ავტორთა საყურადღებოდ რედაქცია აღნიშნავს, რომ სტატიის ტექსტსა და ნახატებს უნდა ჰქონდეს მინაწერი დასაბეჭდად. როგორც წესი კორექტურა ავტორებს არ ეგზავნებათ.

9. სასურველია სტატიაში აღინიშნოს რითი განსხვავდება მიღებული შედეგი ადრე ცნობილისაგან.

10. ჟურნალში სტატიები გამოქვეყნდება რედაქციაში შემოსვლის რიგის მიხედვით. თუ რედაქცია დააბრუნებს სტატიას გადასამუშავებლად, სტატიის წარმოდგენის თარიღად ითვლება რედაქციის მიერ საბოლოო ტექსტის მიღების თარიღი. ჟურნალის ერთ ნომერში შეიძლება ავტორის ერთი სტატიის ან ერთი მოკლე შეტყობინების გამოქვეყნება.

11. სტატიის გამოქვეყნებაზე უარის თქმის შემთხვევაში რედაქცია უფლებას იტოვებს არ დაუბრუნოს ავტორს ერთი ეგზემპლარი.

12. ხელნაწერები რომლებიც არ უბასუხებს ზემოთ მოყვანილ მოთხოვნებს რედაქციის მიერ არ მიიღება.

INSTRUCTION TO AUTHORS

1. The journal "Proceedings of the Georgian Academy of Sciences: Economic Series" publishes articles in Georgian, Russian and English, which includes the results of theoretical and applied research in leading trends of modern economic sciences. Periodically published reviews, chronicles of conferences, meetings, seminars etc. held in the Republic.

2. An original article sent to editorial board must be signed by all authors, providing names, first names, position, degrees, titles, full address, telephone, fax and telex.

3. Volume of an article, list of references and summary in Georgian, Russian and English should not exceed 24 typewritten lines with double spacing. On the left hand side 4 cm margins should be left.

Summary, list of references, tables and signs under illustrations should be submitted separately.

A volume of short notes should not exceed 7 typewritten lines.

Two copies of papers should be sent to the publisher. All pages of manuscripts, including references should be numbered.

4. Illustrations (two copies) should be submitted separately.

Drawings and drafts should be filled legibly with indian ink on tracing paper or squared paper. Drafts in pencils, drawn in texts or pasted onto manuscripts are not accepted. It is necessary to keep an eye on exact accordance of designations in texts and drafts. All legends, overloading drafts should be substituted by figures or letters, explanations of them should be moved to inscriptions under illustrations.

5. On the back of each illustration it's ordinal number and authors' names should be written down.

6. Formulas and designations should be handwritten by ink, legibly, large and loosely. Subindexes should be avoided as far as possible.

When marking indexes it is necessary to differ strokes and numeral-units from commas.

When writing formulas it is necessary to differentiate strictly between small and capital letters. This requirement is applied especially to the letters of the same inscription distinguishing only by their size: capital letters are underlined with line below (for example, X).

It is necessary to write carefully the letters looking alike (g and q, l and e, u and n etc.).

7. Literature is listed as a general list at the end of an article (in the reviews published in the section "Criticism and Bibliography" literature is given in footnotes) in the following order: books, 1st 2nd and 3rd names of the author, title of the book, place of publication, publishing house, year of publication.

Journal articles: books, 1st, 2nd, 3rd names of the author, articles's title, year of publication, volume, issue.

Literature is listed following the sequence of references in the text of an article. References in the text of an article are given in parentheses. A bibliographic description of each title in the list of literature must correspond strictly to the title-page of a book or a journal.

8. The editorial staff calls your attention to the fact that a typed text and drawing ready for type-setting signed "ready for printing" and proof-sheets for reading, as a rule, are not sent back to authors.

9. It is advisable to mention in an article the distinctive features of the given result from all the others already known.

10. Articles are published in succession of their receiving by the editorial staff. If an article is sent back to the author for revision, the date of receiving the final text is regarded as the date of submission for consideration. In one issue of a journal only one article or one brief report of an author is published.

11. In case of a refusal to publish an article, the editorial staff reserves the right not to return one copy of an article to author.

12. The manuscripts not meeting these requirements are not taken for consideration by editorial staff.

ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ

1. В журнале "Известия АН Грузии: серия экономическая" публикуются статьи на грузинском, русском и английском языках, в которых содержатся результаты исследований теоретического и прикладного характера по ведущим направлениям современной экономической науки.

Периодически публикуются рецензии, хроника о конференциях, со-вещаниях, семинарах и других научно-организационных мероприятиях, проводимых в республике.

2. Направленный в редакцию оригинал статьи должен быть подписан автором, а в случае соавторства - всеми соавторами с указанием фамилии, имени, отчества, места работы, ученой степени и звания, полного почтового адреса и телефонов, телефаксов, телексов.

3. Объем статьи, список использованной литературы, резюме на грузинском, русском и английском языках, не должны превышать 24 страниц машинописного текста, отпечатанных через два интервала. С левой стороны оставляются поля шириной 4 см.

Резюме, список использованной литературы, таблицы и подписи к рисункам исполняются на отдельных листах.

Объем кратких сообщений не должен превышать 7 страниц машинописного текста.

Статьи представляются в редакцию обязательно в двух экземплярах. Все страницы рукописи, включая литературу, должны быть пронумерованы.

4. Иллюстрации (в двух экземплярах) прилагаются к рукописи отдельно. Чертежи и графики должны быть выполнены четко, тушью на кальке или миллиметровой бумаге. Чертежи, выполненные карандашом, вычерченные в тексте или приклеенные к рукописи не принимаются. Необходимо тщательно следить за точным соответствием обозначений в тексте и на чертежах. Все надписи, загромождающие чертеж, должны быть заменены цифровыми или буквенными обозначениями, а объяснения к ним вынесены в подпись к рисунку.

5. На обороте каждой иллюстрации должны быть проставлены ее порядковый номер и фамилии авторов.

6. Формулы и обозначения должны быть вписаны от руки чернилами, свободно, четко, крупно; следует по возможности избегать субиндексов.

В начертании индексов следует четко отличать штрих и единицу от запятой.

Должно соблюдаться строгое различие между строчными (малыми) и прописными (большими) буквами, имеющими одинаковое начертание и различающимися только своим размером: заглавные буквы подчеркиваются черточкой снизу (например, X).

Необходимо тщательно вписывать похожие одна на другую буквы (g и q, l и e, u и n и др.).

7. Литература приводится в конце статьи общим списком (в рецензиях, публикуемых в разделе "Критика и библиография", литература дается в подстрочных примечаниях) в следующем порядке:

Книги: Фамилия и инициалы автора. Название книги. Том. Место издания, издательство, год.

Журнальные статьи: Фамилия и инициалы автора. Название статьи. Название журнала, год, том, номер (выпуск).

Список литературы составляется в порядке упоминания работ в статье. Ссылки на литературу в тексте даются в квадратных скобках (например, [3]).

Библиографическое описание каждого названия в списке литературы должно строго соответствовать титульному листу книги (журнала).

8. Редакция обращает внимание авторов на то, что подготовленный к набору машинописный текст статей и рисунки подписываются авторами "в печать" и корректура для просмотра, как правило, не высылается.

9. В статье желательно указать, чем отличается предлагаемый результат от ранее известных.

10. В журнале статьи публикуются в порядке поступления в редакцию. В случае возвращения автору статьи для доработки, датой представления считается день получения редакцией окончательного текста. В одном номере журнала может быть опубликована одна статья автора или одно краткое сообщение.

11. В случае отклонения статьи редакция оставляет за собой право не возвращать автору один экземпляр.

12. Рукописи, не отвечающие настоящим правилам, редакцией не принимаются.

გადაეცა წარმოებას 31-796; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 29-796; ქალაქის ზომა 70x108 1/16; ქალაქი ოფსეტური; ბეჭდვა ოფსეტური; პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 4,9; სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 4,36; ტირაჟი 100; შეკვეთა N 425; ფასი სახელშეკრულებო

380007, თბილისი, ქიქოძის 14, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი
ტელ. 99-68-53, 99-07-02, ფაქსი: 998-389

საწარმო-სამეცნიერო გეროიანება "მეცნიერება", თბილისი, 380060, კატეჯოვის ქ. 19

CONTENTS

A. Griffiths Collusion, Anticompetitive Behaviour and Merger Control: an EC Dimension	3
A. Gunia Market (Market Relations) as an Economic Category . . .	18
J. O'Brien Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection	26
R. Mitaishvili On Forecasting and Stabilizing of Prices	39
Instruction to Authors	50